

tekenen voor de brugklas

programma voor het cursusjaar '73-'74
van de Christelijke Scholengemeenschap
B U I T E N V E L D E R T
te Amsterdam

**Brugklasprogramma Teken en 1973/1974
met leerlingenwerk gemaakt in de periode 1973-1977
in een school voor Voortgezet Onderwijs (HAVO, VWO)
in Amsterdam**

In 2023 opnieuw uitgebracht door Jaap den Hollander (1942 -)

Inhoudsopgave

Toelichting anno 2023 bij het brugklasprogramma Teken en 1973/74	3
OPDR. 01: Studieblad met verschillende voorwerpen.....	4
OPDR. 02: Ochtendnevel.....	7
OPDR. 03: Studieblad Planten.....	10
OPDR. 04: Het Draaiorgel.....	13
OPDR. 05: Stilleven van zelfgekozen voorwerpen voor je op tafel.....	17
OPDR. 06: Masker	21
OPDR. 07: Je eigen kamer	25
OPDR. 08: Bezoek aan de dierentuin	27
OPDR. 09: Je eigen hand bezig met een tekening	29
OPDR. 10: Het park	32
OPDR. 11: Zelfportret met gebruikmaking van spiegeltje	36
OPDR. 12: Aan het strand	40
OPDR. 13: Uitzicht lokaal	41
OPDR. 14: Kijkend naar je schoenen....	46
OPDR. 15: Buitentekenen	49
Tekenen op de Christelijke Scholengemeenschap Buitenveldert.....	52
ALGEMENE ONDERWIJSDOELEN.....	52
VAKDOELEN TEKENEN.....	52
HET LESPLAN	52
UITGANGSPUNTEN:.....	52
BEGINSITUATIE.....	53
REALISATIE	53
EVALUATIE.....	54
De auteur	56

Toelichting anno 2023 bij het brugklasprogramma Tekenen 1973/74

Van 1969 tot 1977 ben ik aan de Chr. Scholengemeenschap in Buitenveldert als tekenleraar verbonden geweest, nadat ik mijn eerste jaar als tekenleraar gewerkt had op een PABO in Leiden, een MAVO in Amsterdam West en een SG. in Amsterdam Oost. Naast 2^e en 3^e jaars leerlingen Havo en Atheneum, bovenbouw HBS en MMs, kreeg ik vanaf 1973 een groter aantal brugklassen onder mijn hoede. Die brugklasleerlingen kregen wekelijks twee uur tekenles. Dat alles vroeg in mijn ogen om een helder geformuleerd en duidelijk opgebouwd programma.

In 1973, na vijf jaar als tekenleraar te hebben gewerkt, meende ik dat de tijd rijp was om mijn lessen voor de brugklas op schrift te stellen. In de jaren daarna gaf ik les aan wel zeven brugklassen.

In het schooljaar 1976-1977 kreeg ik stagiaires van de SOL in Utrecht. Om hun denken over het vak tekenen in het V.O. te activeren leek het mij van belang mijn toenmalige opvattingen over tekenonderwijs op schrift te stellen. Tijdens hun lessen, die af mochten wijken van mijn aanpak, kreeg ik te maken met, in mijn ogen, negatieve invloeden van de kaarten uit de Talens Kleurotheek in het V.O.. Blazen met behulp van rietjes met inkt, spatwerk e.d. Materiaalexperimenten domineerden vaak de lessen van deze eerste generatie HBO-studenten tekenen in mijn klassen.

Nu, terugkijkend naar die tijd, zal ik een aantal zaken zeker anders beschrijven. Toch is die periode tot zomer 1977 (voor mijn vertrek naar de SOL in Utrecht als docent vakdactiek tekenen en stagebegeleider) van groot belang geweest voor de vorming van mijn opvattingen en die van anderen over het vakgebied Tekenen. De mogelijkheden die het vak bij de start van de Mammoetwet kreeg leken een nieuw begin in te luiden voor Tekenen en de overige Beeldende Vakken.

De NVTO-tentoonstelling 100 jaar Tekenenonderwijs in 1980 en het 24^e INSEA-Congres in Rotterdam in 1981 hebben echter niet kunnen voorkomen dat de uren voor het schoolvak tekenen inkrompen. Docenten met bevoegdheden voor meerdere beeldende vakken zetten zich vanzelfsprekend niet meer in als docenten voor het behoud van de afzonderlijke vakken die vakonderdelen waren geworden. De maatschappelijke en industrieële relevantie die tekenonderwijs nog had in de 19^e eeuw kwam in de 21^e eeuw in een ander daglicht te staan. Nieuwe, snelle media spelen hun communicatieve rol en ICT ondersteunt nu het industriële ontwerpproces.

In 1983 en een aantal jaren daarna ben ik ook co-auteur geweest van een leermethode (Kijken, Kennen, Kunnen) waarbij Tekenen, Handenarbeid en Textiele werkvormen gekoppeld aan Kunstgeschiedenis en Kunstbeschouwing als één samenhangend leergebied Beeldende Vorming zijn beschreven, uitgaande van gemeenschappelijke thema's. Die methode is echter geen lang leven beschoren geweest door de verbreding van het leergebied Beeldende, Muzikale en Dramatische vorming naar één leergebied Kunstzinnige Vorming.

In een latere studie over de leerinhouden van tekenen, in samenwerking met Mart Tiemersma in 1987 uitgebracht, is een laatste theoretische stap in mijn denken over tekenonderwijs te vinden.

N.B.

Alle voorbeelden van leerlingewerk bij dit brugklasprogramma zijn om privacy-redenen geanonimiseerd. De auteur beschikt echter wel via zijn oude docenten-agenda's nog over de volledige lijsten met leerlingennamen uit de genoemde jaren. Hoewel het programma is uitgebracht in 1973/74 is er ook in de jaren daarna, soms in aangepaste vorm, nog gebruikt van gemaakt bij het lesgeven in Tekenen op de SG. Buitenveldert tot in 1977.

Per opdracht zijn ook één of meer, in de les uitgedeelde, toelichtende en instructieve bladen bijgevoegd.

Afwisselend zijn waarnemings- en verbeeldingsopdrachten gegeven en is, vaak om praktische en organisatorische redenen, gekozen voor bepaalde materialen. Potlood, ballpoint en viltstift waren in het eigen bezit van leerlingen. Schilderen was meestal pas aan de orde na Sinterklaas, als de leerlingen over een eigen verfdoos konden beschikken en die goed verzorgden.

Een groepsopdracht om met plakkaatverf te leren werken werd ook in die periode gegeven, buiten het programma om. Een kleurenreproductie van een eenvoudige voorstelling die met Advent te maken had, werd door de docent in 25 of 30 rechthoekige stukjes verdeeld, afhankelijk van het aantal leerlingen en opgeplakt midden op een wit vel, genummerd en naar keuze over de leerlingen verdeeld. Na hun stukje te hebben vergroot op een blad van bijv. 20 x 20 cm. werd dat dan ingeschilderd. Afhankelijk van hun ervaring en werktempo voerden leerlingen deze opdracht uit, rekening houdend met elkaars kleurtonen. Het totaalresultaat werd opgehangen in gangen in de school.

OPDR. 01: Studieblad met verschillende voorwerpen

tekenen
voor de brugklas

opdracht 1

STUDIEBLAD MET VERSCHILLENDE VOORWERPEN

Materiaal : potlood HB, puntenslijper, vlakgum, ballpoint
tekenpapier formaat 25x32,5

Tijd : 4 lesuren van elk 50 minuten

1. Algemene instructie

We kunnen de meeste voorwerpen herleiden tot een aantal ruimtelijke grondvormen of delen daarvan: n.l. de cilinder, de kegel, de bol, het blok, het prisma en de piramide. Naast deze vormen treffen we de amorfen aan die niet herleidbaar zijn tot de grondvormen. Het is de bedoeling dat je van elke ruimtelijke grondvorm een handzaam en duidelijk voorbeeld geeft.

Je kunt daarbu kiezen, wat betreft cilinder, kegel, bol; uit:

glazen potje, sleutelbos, ballpoint, plastic bekertje, appel enz.

wat betreft blok, prisma en piramide; uit:

inktpotje, puntenslijper, luciferdoosje enz.

tenslotte wat betreft de amorfen; uit:

stukje hout, schors, steen, glasscherf, prop papier enz.

We tekenen alle voorwerpen op ware grootte of groter. Let op stofuitdrukking, niet elk voorwerp is van hetzelfde materiaal. Betast de voorwerpen.

Teken glimmende, harde of glazen voorwerpen eens met ballpoint. Geef zoveel mogelijk zichtbare details aan en verzin er zo weinig mogelijk bij. Teken de voorwerpen met voldoende tussenruimte naast elkaar. Als je voor tijd klaar bent teken je er nog een voorwerp bij. Maak nog eens een ander aanzicht.

2. Opzet en uitwerking

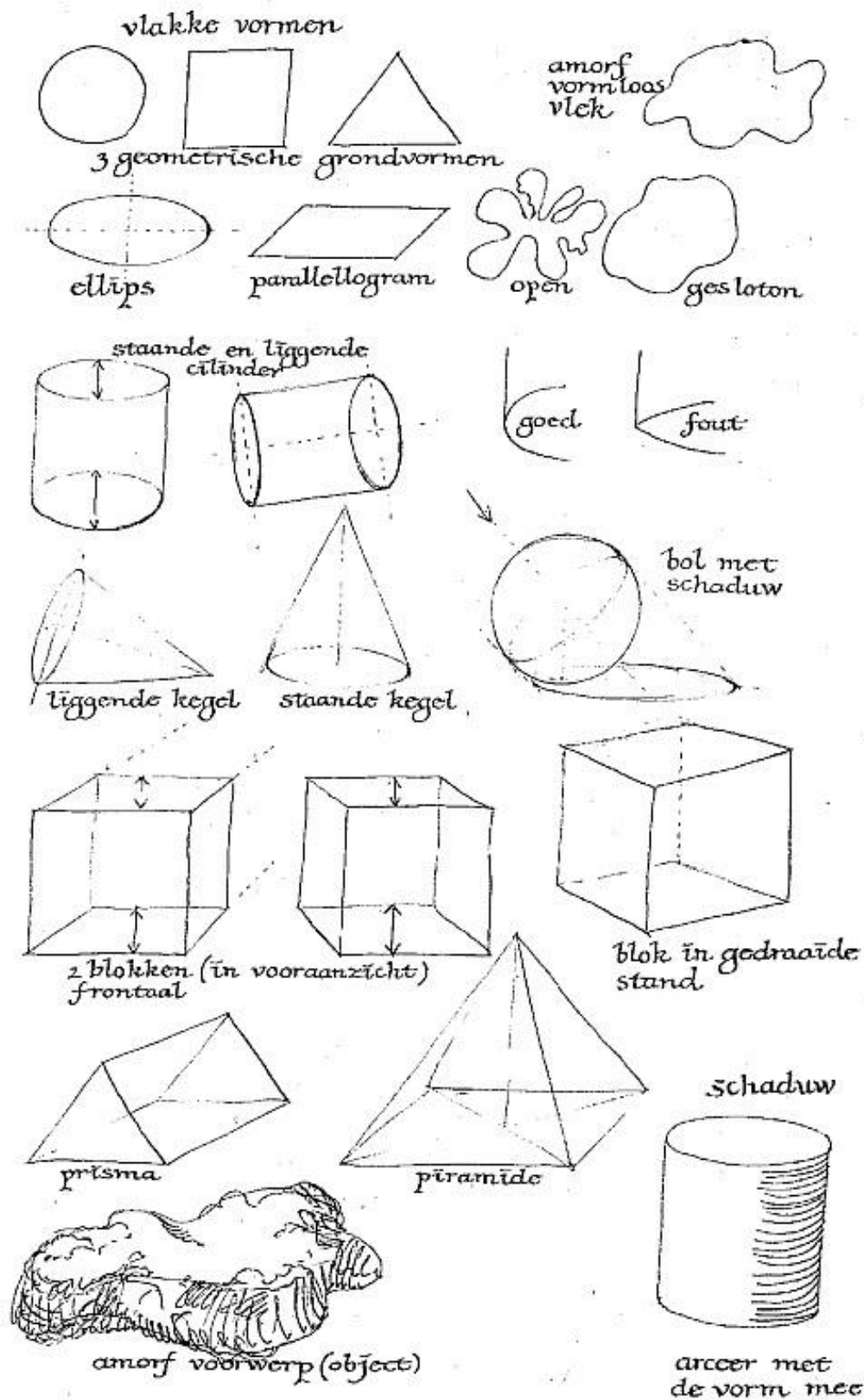
Zoek eerst de grondvormen en geef die met dunne lijnen aan. Kijk vervolgens of de verhoudingen kloppen. Kijk door je oogharen en geef de schaduw aan op het voorwerp, dus niet de schaduw van het voorwerp op het grondvlak. Glimplekken, de "hoogste lichten" laat je wit. Als je met ballpoint tekent niet voortekenen met potlood en heel dun beginnen. Als je zeker bent van de juiste vorm dan pas detailleren. Een driedimensionaal object is pas ruimtelijk als er een licht en een schaduwkant aan zitten.

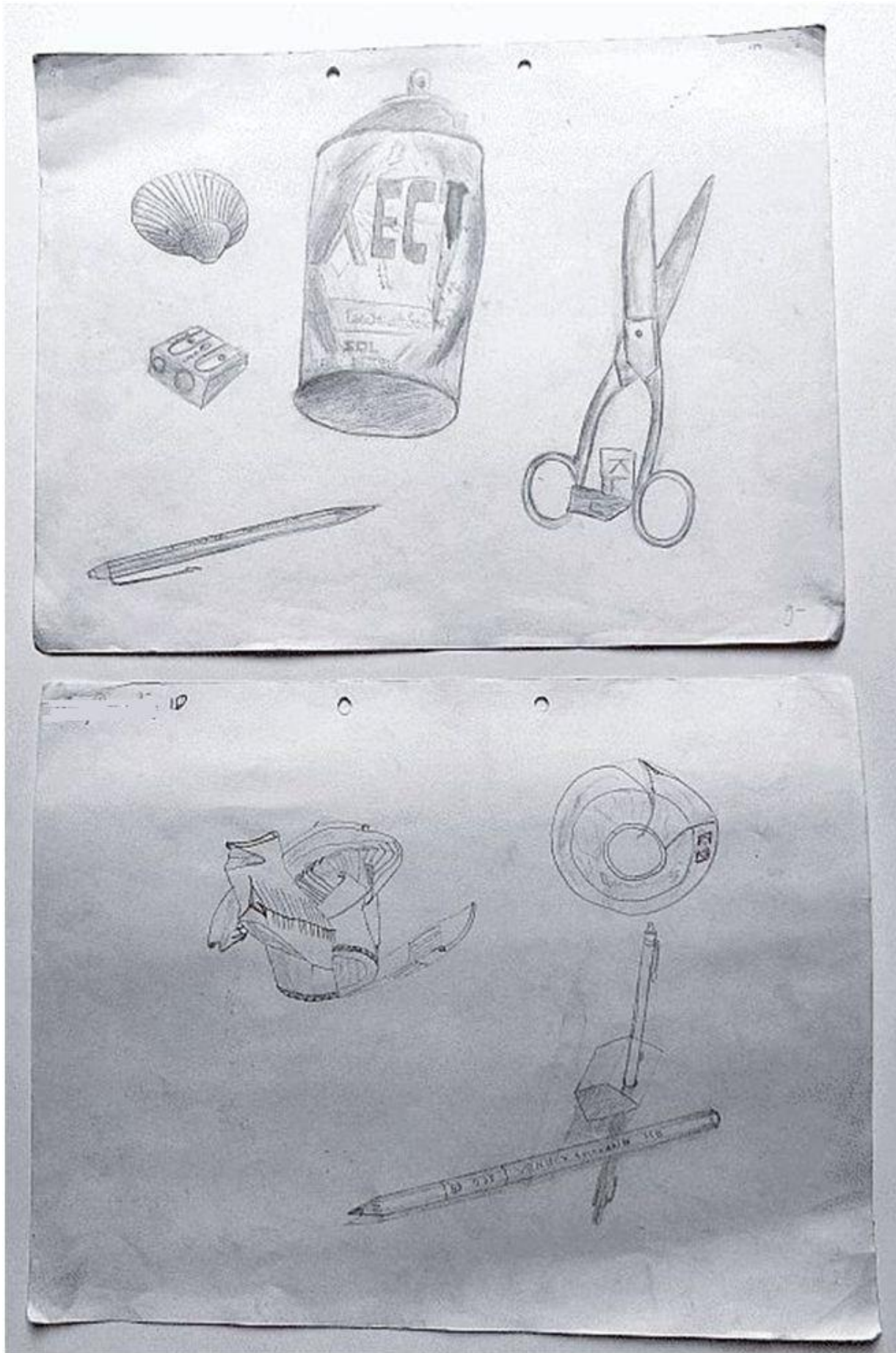
Voordat je tekent steeds even kuken naar het voorwerp. Dus niet: kijken, het voorwerp wegleggen en dan uit je hoofd tekenen.

Concentratie is bij deze opdracht erg belangrijk, hoe groter de concentratie des te meer neem je waar.

Beoordelingsnormen

1) instructieverwerking	4) materiaalgebruik
2) vorm/structuurwaarneming	5) intensiteit
3) compositie	6) voltooiing

Leerlingenwerk: E. L. 1B –73/74, L. D. 1D - 73/74. Werkelijk formaat beide bladen 25 x 32,5 cm.

OPDR. 02: Ochtendnevel

tekenen voor de brugklas

opdracht 2

OCHTENDNEVEL

Materiaal : blauwe of zwarte ballpoint {één die niet bijna leeg is}

Papier formaat 25x32,5

kladpapier om overtollige inkt af te vegen

Tijd : 4 lesuren

1. Beeldmotieven.

Het is nog vroeg. Er is buiten nog niemand. Boven het land hangt een wol-
len deken waar af en toe een boom doorheen prikt. In de verte loeit een
koe. Het is koud. Het is net of we in de wolken staan. Om ons heen zijn
de grote dreigende vormen van eeuwenoude boerderijen. Dan is daar het eer-
ste ijle licht. Nu gaat de ochtendnevel langzaam optrekken. Stilletjes ver-
dwijnt hij, om plaats te maken voor de zon. Het wordt wat warmer. We zien
hoe langer hoe meer. Tussen de boerderijen die als donkere heuvels langs
de weg staan ligt in de verte een verzameling huisjes. Van het nog sla-
pende dorp steken de torentjes van kerk en gemeentehuis al boven de nevel
uit. Hoe verder de silhouetten van de huizen van ons af zijn, des te licht-
grijzer zijn ze. Vlak vooraan breekt de nevel en schijnt de zon op een grote
boerderij. Een zijmuur en het dak van de hooiberg schitteren in het zonlicht.
De ramen in de muur zijn al zichtbaar. Om de boerderij bewegen de wazige
vormen van koeien, net of ze uit de dampige sloot tevoorschijn stappen.

In bovenstaande tekst zijn een aantal dingen genoemd die je kunt tekenen.
Die dingen noemen we beeldmotieven. Natuurlijk zijn er veel meer dan boven-
genoemde beeldmotieven mogelijk. Bedenk er zelf ook een aantal.

2. Het opzetten van je tekening

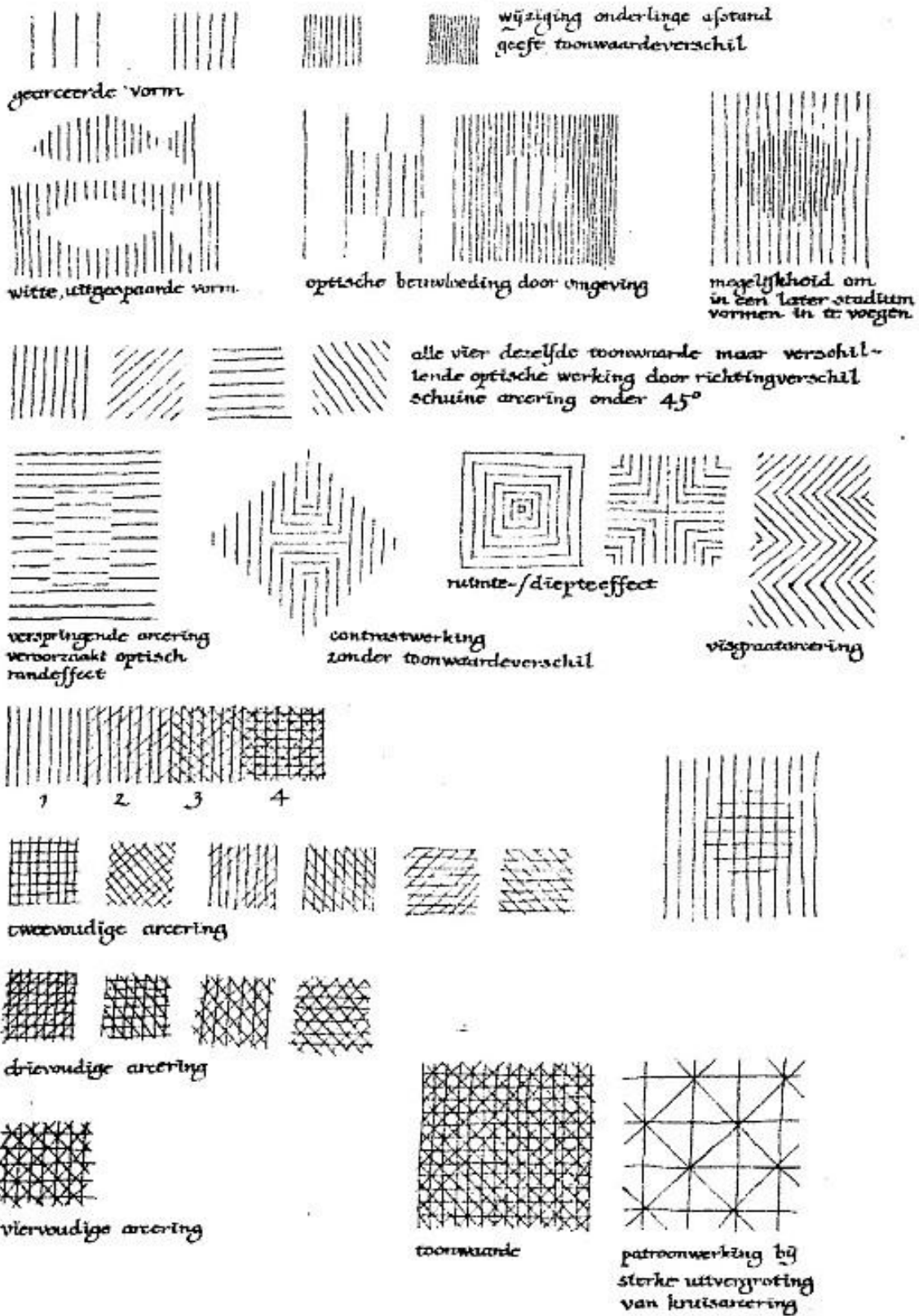
In een schets probeer je je gedachten vorm te geven, een voorlopige vorm.
Je trekt de lijnen dan ook dun. Eerst geef je de omtrek van de te tekenen
vormen aan met potlood. Let op de compositie, of de silhouetvormen niet
teveel in een hoek of middenin ,op een kluitje zitten.

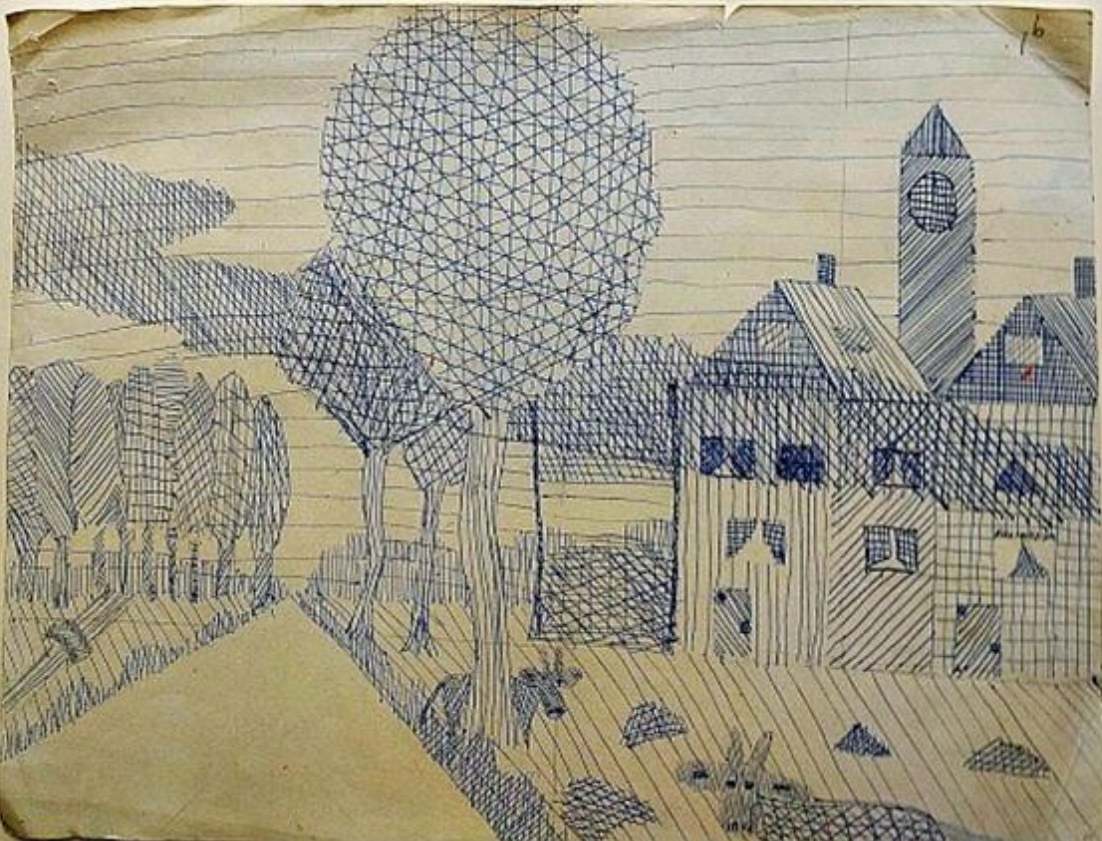
3. De uitwerking

We gaan nu de ontstane vlakken voorzien van arcering d.m.v. even dikke
maar niet evenveel ballpoint-lijnen per oppervlak. Naarmate de tussenruimte
tussen evenwijdige lijnen minder wordt, wordt de toonwaarde van het vlak
donkerder. Ook kunnen we een donkerder toonvlak krijgen door in verschil-
lende richtingen over elkaarheen te arceren. Arceer de vlakken volledig
in, zodat de potloodlijnen in het eindstadium geen functie meer bezitten.

Beoordelingsnormen

1) instructieverwerking	4) materiaalgebruik
2) vorm en toon	5) intensiteit
3) compositie	6) voltooiing

Leerlingenwerk: A. IJ. 1F – 73/74, A. A. 1B - 73/74. Werkelijk formaat beide bladen met ballpoint-tekeningen (blauw) 25 x 32,5 cm.

OPDR. 03: Studieblad Planten

tekenen voor de brugklas

opdracht 3

STUDIEBLAD PLANTEN

Materiaal: ballpoint(blauw of zwart)

tekenpapier formaat 25x32,5

kladpapier om de overvloedige inkt af te vegen

Tijd : 2 lesuren

I. Algemene instructie

Iedere leerling heeft voor zich liggen één of meerdere planten van het zog. onkruidtype. Tijdens het tekenen van de plant blijft deze op tafel liggen. We tekenen de plant zoveel mogelijk op ware grootte of groter. Teken de plant niet diagonaalsgewijs op je vel, maar haaks op één van de zijanten. Teken is geen fotograferen dus als je eens iets niet precies natekent is dat niet zo erg. Geef geen schaduw aan van de plant op het tafelblad. Teken ook geen achtergrond. Een lijn met ballpoint trekken we zonder onderbreking van het ene punt naar het andere - maak er dus geen optelsom van krasjes van. Werk trefzeker want ballpointlijnen kun je niet uitgummen. Controleer regelmatig of de ballpointpunt goed schoon is, want met aangekoekte inkt worden de lijnen dikker en krijg je hinderlijke vlekken. Trek nooit eerder getrokken lijnen over.

Opzet en uitwerking

Tekenen naar de waarneming is het ondervragen van de dingen. Pas na herhaaldelijk kijken geeft het object zijn geheimen prijs. (Tekenen na waarnemen, vergelijken van het getekende en het object, eventueel corrigeren, waarnemen en tekenen enz.) Je begint met het aangeven van de stengel, vervolgens de bladeren of zijtakjes en eventuele bloemen d.m.v. omtreklijnen. De stengel is altijd dikker dan de zijtakjes, v.g.1. een boom. Ook lopen takken naar de uiteinden smal toe. De stengel geef je aan met een dubbele lijn die aan de schaduwzijde dikker is dan aan de lichtzijde. Let op de overgang van stengel naar blad of zijtak. Teken de bladeren zoals je ze ziet en niet alsof ze platgedrukt zijn, een plant is een ruimtelijke vorm. Let op de nerven in - en de juiste vorm van - de bladeren. Als de nerven in een blad lichter zijn dan de bladkleur teken je ze heel dun, je oefent dan haast geen druk uit op je ballpoint. Als de verhoudingen kleine verschillen vertonen is dat niet zo erg. Plaats op een studieblad de tekeningen altijd naast elkaar. Werk altijd van de grote, totale vorm naar de details. Kies een zo karakteristiek mogelijke stand van de plant. Ben je voor tijd klaar dan maak je een tekening van een tweede plant of vergroot je een détail van de eerste.

Beoordelingsnormen

1) instructieverwerking	4) materiaalgebruik
2) vormwaarneming	5) intensiteit
3) compositie	6) voltooiing

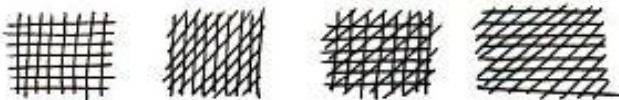
Het tekenen met balpen.

We kunnen met een balpen omtrechlijnen, vlakvullingen en zelfstandige lijnen aangeven. We kunnen een vlak vullen door het van structuur te voorzien of door arcieren. Omdat het lijndichtteverschil bij het tekenen met balpen gering is, gaan we uit van één lijndichtte.

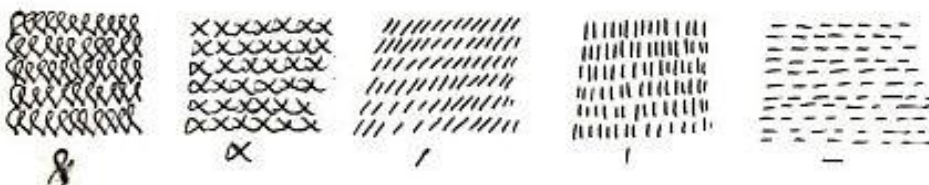
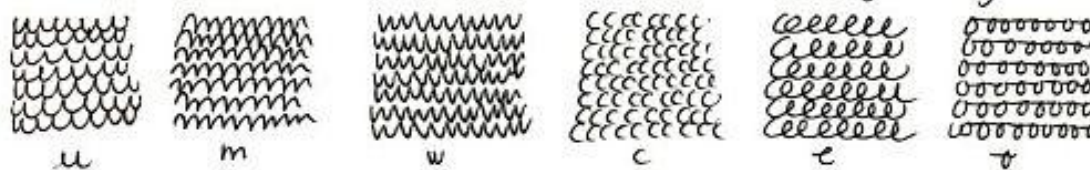
Voorbeelden van parallelarciering — verschil in afstand → toonverschil (toon of grijs waarden)

Voorbeelden van kruisarciering (spaarzaam toepassen i.v.m. witte gaten.)

Toonvlakken d.m.v. structuren die uit het schryven zijn ontstaan.

Naast aldere structurenvlakken is ook het structurele, witte vlak van groot belang i.v.m. de afwisseling.

Enkele vrije structuren.

Durf ook eens een vlak wit te laten!

We onderscheiden de volgende rechte lijnen:

————— (zonder onderbreking uit de hand getrokken)
 - - - - - (met " " " "
 (zogenaamde "spatielijne")

Bij het tekenen met balpen gebruiken we geen lineaal.

————— Dit is geen lijn maar een verzameling lijnstukken.

Bij een balpen-tekening tekenen we de omtrechlijnen voor met 2H potlood. Arciering en structuur brengen we zonder voortekenen, dus rechtstreeks, aan.

Leerlingenwerk. Makers onbekend. Oorspronkelijk formaat zwarte ballpoint resp. pentekening met o.i. inkt: 25 x 32,5 cm. voor afsnijding tot A4.

OPDR. 04: Het Draaiorgel

tekenen voor de brugklas

opdracht 4

HET DRAAIORGEL

Materiaal : 4 kleurpotloden n.1. geel, hemelsblauw, karmijnrood, zwart
papier formaat 25x32, puntenslijper

Tijd : 4 lesuren

1. Beeldmotieven

De versierde kant van het draaiorgel is het onderwerp van onze tekening. We zien aan die kant de volgende indeling: een rechthoekig middenstuk met bovenop en aan weerszijden gebogen versiering. Middenin, op oog en oorhoogte, bevinden zich orgelpijpen en eventueel bewegende poppen. Dit deel is altijd opengewerkt en erboven bevindt zich de naam van orgel of eigenaar. De versiering bestaat meestal uit rococo-ornamenten; krullerige planten- en bloemenvormen. In de zog. cartouches bevinden zich romantische voorstellingen. Ook afbeeldingen van dieren zijn erg geliefd. De houten poppen zijn mooi beschilderd in frisse kleuren. Midden-onder bevindt zich meestal het wiel waarop het draaiorsel wordt voortbewogen. Het aandrijf wiel voor het orgel bevindt zich aan de andere kant. Teken het draaiorgel zo groot mogelijk op het vel papier en bedenk om het orgel ook een achtergrond. Vergeet de grond niet, waarop het orgel staat.

2. Opzet en schets

Geef dun, niet met zwart, de omtrek vorm van het draaiorgel aan. Geef ook dun de details aan. Houd de achtergrond schetsmatig. Zwart kleurpotlood is toegestaan om felle kleuren af te zwakken en om aangekleurde grüzon in de achtergrond te verwerken. Pas geen zwarte vlakken toe.

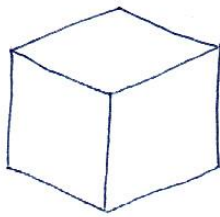
3. Uitwerking

Met de drie primaire kleuren (pigmenten) kunnen we, door te mengen, meerdere kleuren maken. In drukkerijen wordt met drukinkt hetzelfde gedaan: zog. vierkleurendruk. De verschillende kleuren worden in heel dunne laagjes over elkaar of d.m.v. puntjes vlak naast elkaar aangebracht. Geel met rood geeft oranje, geel met blauw geeft groen, Karmunrood en hemelsblauw geven violet. Rood met groen, geel met violet of blauw met oranje geeft bruin. Kleur de vlakken in het begin dun in. Kijk door je oogharen of het orgel voldoende opvalt, of het een éénheid is. Het orgel is kleuriger dan z'n omgeving, waarin meer met zwart is gemengd. In het eindstadium zijn witte (niet ingekleurde) vlakken alleen nog aanwezig als ze bewust als wit vlak zijn bedoeld en niet als restvorm.

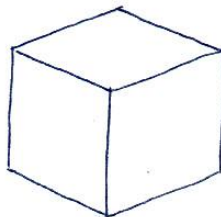
Beoordelingsnormen

1) instructieverwerking	4) materiaalgebruik
2) vorm en kleur	5) intensiteit
3) compositie	6) voltooiing

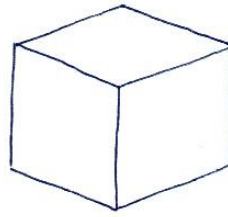
Kleuren mengen met kleurpotlood

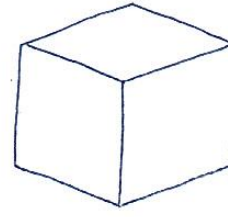
Maak het boven-
vlak en een van
de zijvlakken
rood.

Maak de hele
kubus rood.

Gebruik geel,
rood en blauw,
op iedere zij-
kant één kleur

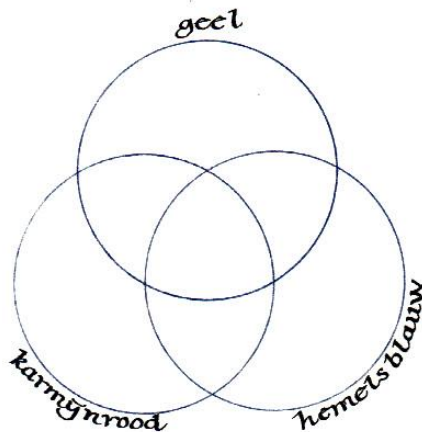
Breng verschil-
lende toonwaarden
aan van één kleur
bijv. blauw

AFGESNEDEN DEEL
VAN GROTER GEHEEL

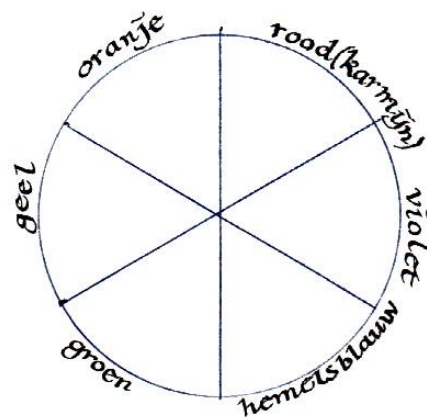
FELLE KLEUR DO-
MINERT OVER VORM

KLEUREN HEBBEN
VORM OPGELOST

RUIMTELIJKE WERKING
OPTIMAAL

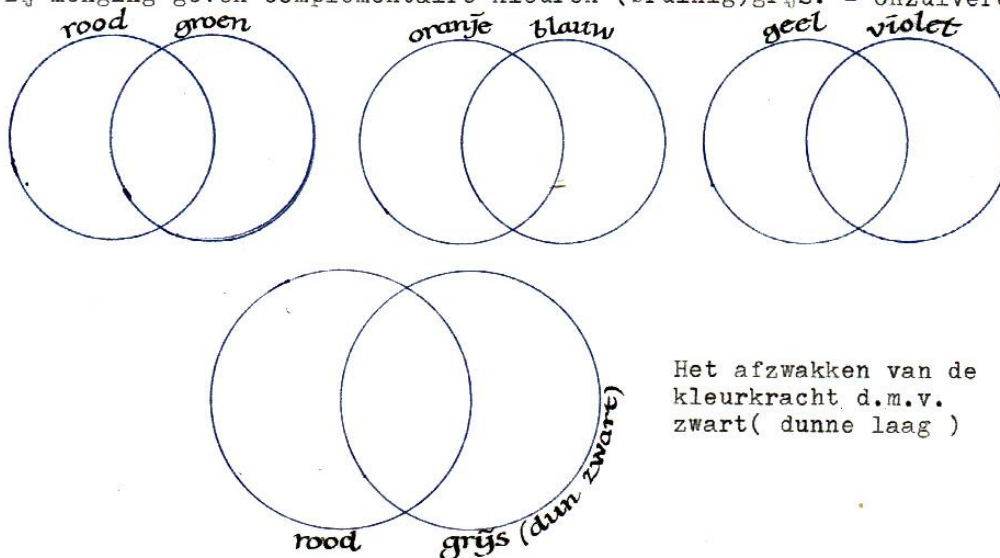
Menging van de primaire
kleuren (pigmenten) doet
secundaire kleuren plus
(bruinig)zwart ontstaan.
- pigmenten onzuiver -

De kleurencirkel van Goethe

Tegenover elkaar liggende kleuren
noemen we complementair; ze vormen
de grootste contrasten.

Bij menging geven complementaire kleuren (bruinig)grijs. - onzuivere pigm. -

Het afzwakken van de
kleurkracht d.m.v.
zwart (dunne laag)

Leerlingenwerk: Bovenste kleurpotloodtekening: maker onbekend door afgesneden rand tot A4,
Onderste kleurpotloodtekening: L. D. 1B – 72/73. Oorspronkelijk formaat 25 x 32,5 cm.

OPDR. 05: Stilleven van zelfgekozen voorwerpen voor je op tafel

tekenen voor de brugklas

opdracht 5

STILLEVEN VAN ZELFGEKOZEN VOORWERPEN VOOR JE OP TAFEL

Materiaal : kleurpotloden, puntenslijper, (inkt)vlakgum, potlood HB
tekenpapier formaat 25x32,5

Tijd : 6 lesuren

1. Algemene instructie

Kies voorwerpen van verschillende grootte en plaats ze zo dat ze een boeiende compositie opleveren, dus niet allemaal op een rij achter elkaar of aflopend in grootte van links naar rechts of iets dergelijks. Kies ook niet te hoge voorwerpen op de voorgrond. Het gaat bij deze oefening om compositie, vorm en kleurwaarneming en het waarnemen van verhoudingen. Bekijk het stilleven door een papieren raampje van ong. 13 x 10 cm binnenmaat en een rand van ong. 5 cm. Sluit bij het kijken één van beide ogen en stel scherp op het raampje.

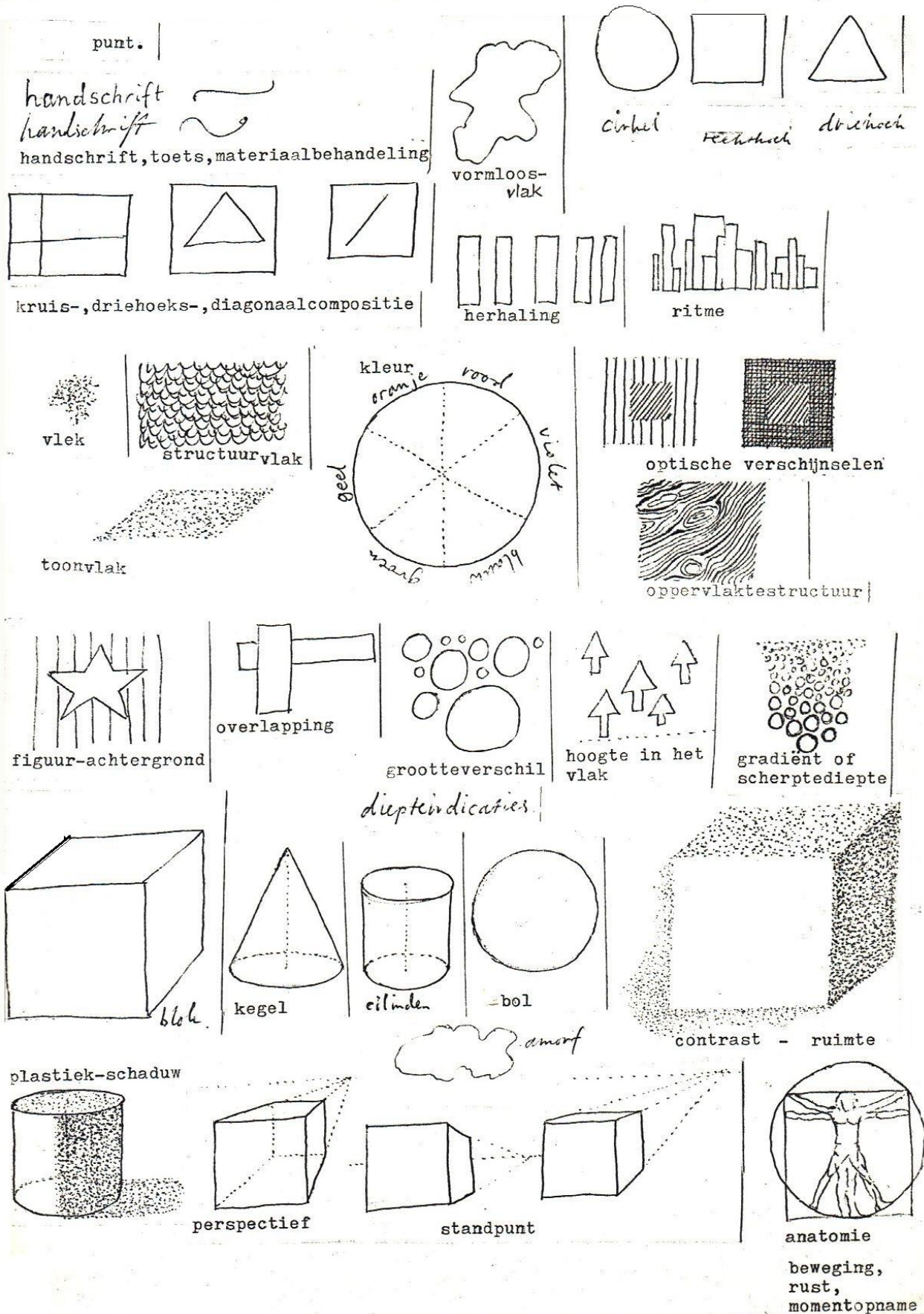
Je ziet het waargenomen dan alsof het vlak, alsof het een plaatje is. Laat alle overvloedige ruimte om de voorwerpen weg en probeer ze zo boeiend mogelijk binnen het raampje te krijgen, door het raampje te bewegen. De kleur van een voorwerp kan, door het er op vallende licht, anders zijn dan je denkt. Licht en schaduw geven ruimte aan je tekening. Geef ook de schaduw aan van de voorwerpen op het grondvlak zodat ze staan en niet zweven. De schaduw is dus van een voorwerp is niet de donkere uitgave van de lichtzijde, wat de kleur betreft. Elke schaduwkleur is een op zichzelf staande kleur. Neem geconcentreerd waar en verplaats de voorwerpen niet meer als je begonnen bent.

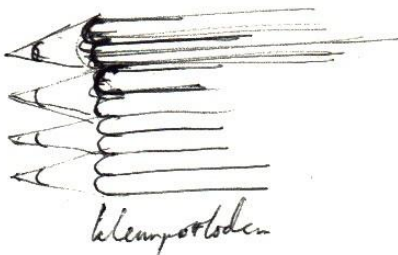
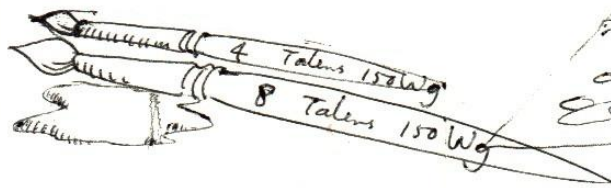
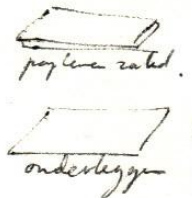
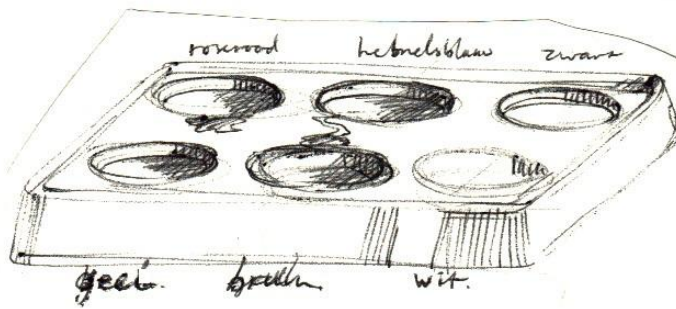
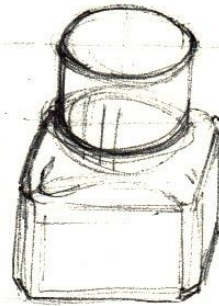
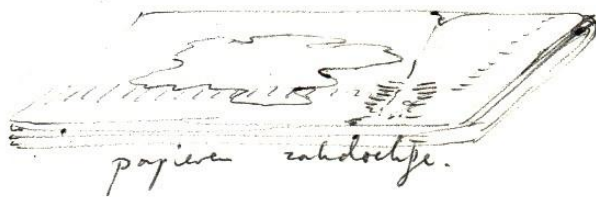
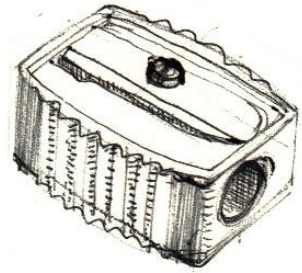
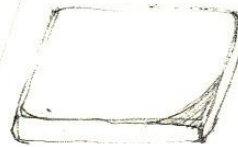
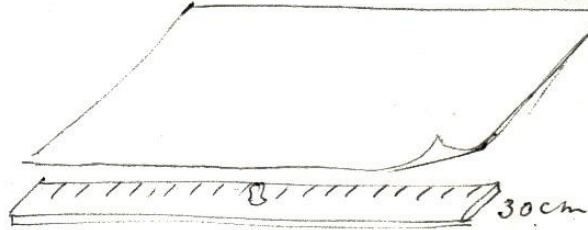
2. Opzet en uitwerking

Geef eerst met dunne potloodlijnen aan waar wat komt in je tekening d.m.v. omtreklijnen. Ga dan de constructie van de verschillende voorwerpen na en geef deze zo nauwkeurig mogelijk aan. Kijk vervolgens door je ooghalen en geef dun aan waar schaduw aanwezig is, en laat die kant van de voorwerpen, waar licht op valt, wit. Pak nu de kleurpotloden en geef, dun, eerst de grote vlakken en vervolgens de kleine aan. Doe dat in een aantal ronden en voer tijdens elke ronde de kracht van de kleuren op. Begin dus niet met het zo uitgebreid mogelijk tekenen van één voorwerp, terwijl de rest van je tekenvel nog leeg is. Kijk af en toe eens door je ooghalen, pas als de werkelijkheid en de afbeelding elkaar niet veel meer ontlopen, ga je detailleren. Laat de hoge lichten zo lang mogelijk wit en zorg dat je werkstuk voldoende toon- en kleurvariatie bevat. Omtreklijnen mogen in het eindstadium niet meer zichtbaar zijn want de natuur laat ons geen lijnen zien maar vlakken, geen draadfiguren maar voorwerpen.

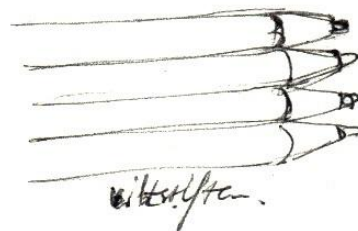
Beoordelingsnormen

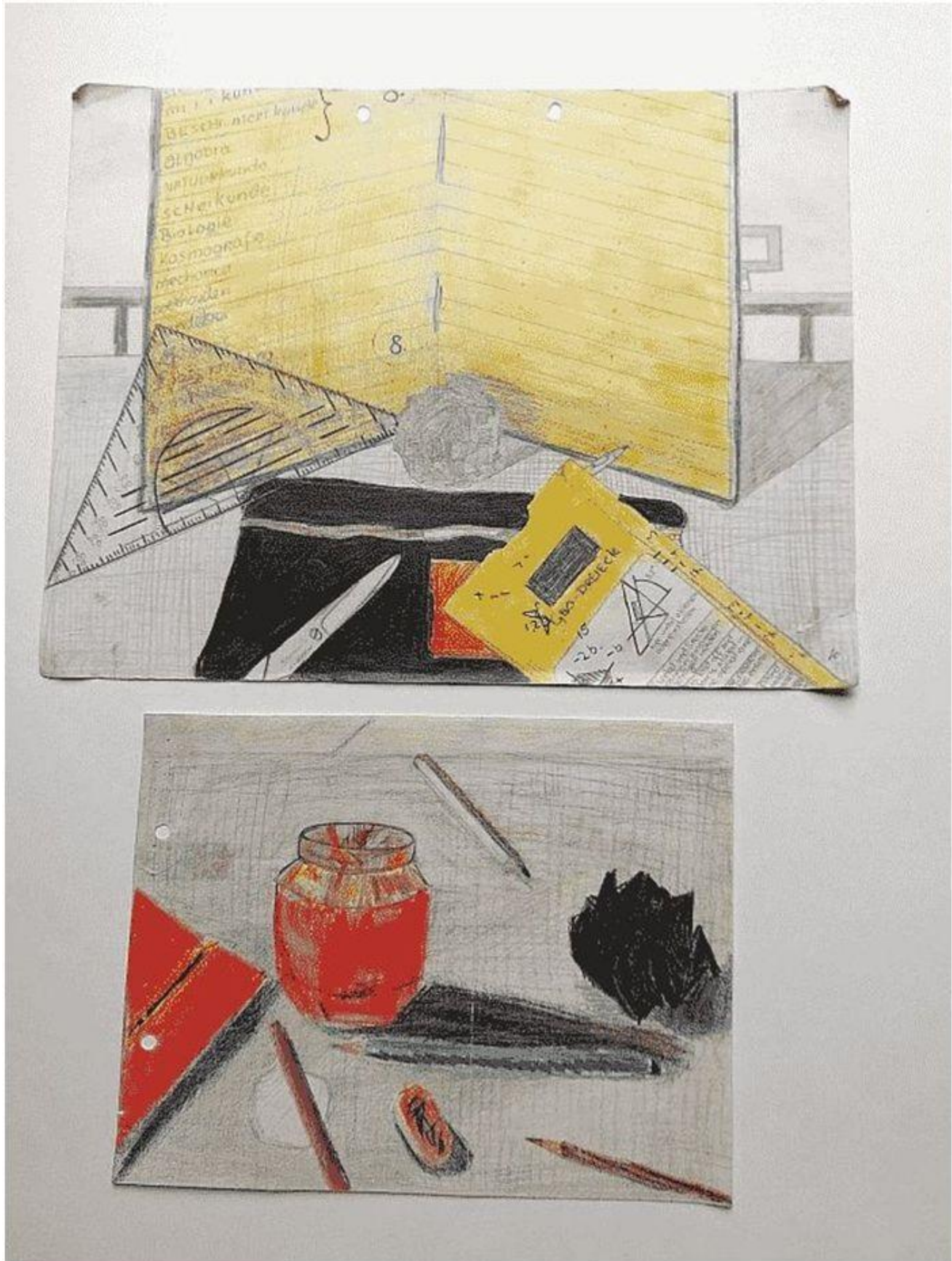
1) instructieverwerking	4) materiaalgebruik
2) waarneming	5) intensiteit
3) compositie	6) voltooiing

rood
hemelsblauw
geel
zwart
wit.

Leerlingenwerk: R. van B. 1B - 73/74. Oorspronkelijk formaat kleurpotloodtekening 25 x 32,5 cm.
Onderste kleurpotloodtekening: Maker onbekend door afgesneden rand tot A4

OPDR. 06: Masker

tekenen

voor de brugklas

opdracht 6

MASKER

Materiaal : viltstiften, potlood HB, puntenslijper, vlakgum
papier formaat 25x32,5
kladpapier om kleuren te proberen

Tijd : 4 1esuren

I. Beeldmotieven

Een masker is wat anders dan een gezicht. Een masker heeft iets bezwerends, er gaat iets van uit, terwijl het gezicht erachter verborgen blijft. De vorm van de verschillende onderdelen van het gezicht, die in een masker te herkennen zijn, kan vreugde en verdriet, liefde en haat, menselijkheid en dierlijkheid uitdrukken. Beroemd zijn de maskers uit het oude Griekenland, de negermaskers uit midden-Afrika en de Chinese en Japanse maskers. Vooral de Afrikaanse maskers hebben de West-Europese kunst beïnvloed. In een masker zijn meestal bepaalde delen overdreven. Als het zien erg belangrijk is zijn de ogen erg opvallend, als het spreken erg belangrijk is, is de mond extra groot enz. Sommige maskers bezitten veel reliëf. andere zijn bont beschilderd

2. De schets

Geef dun met potlood de verschillende vormen aan. Pas als de compositie naar je zin is, ga je de schets verder in lijn uitwerken. Geef met potlood geen toonvlakken aan.

3. De uitwerking

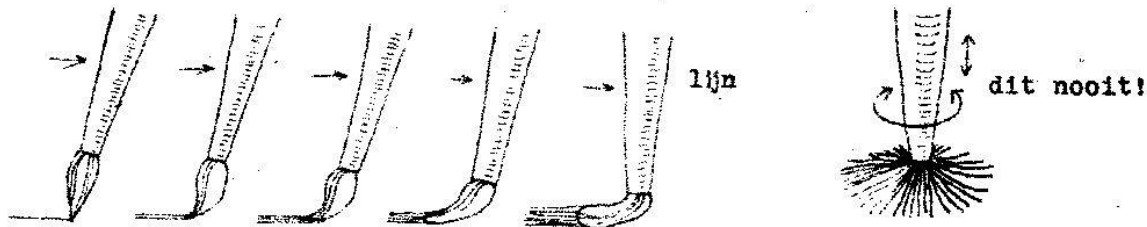
We geven de vlakken kleur d.m.v. arceren. Probeer van tevoren wat de kleurkracht is van een bepaalde arcering, op een stukje kladpapier van dezelfde kwaliteit als het tekenpapier. Maak de in te kleuren vlakken niet te groot, anders worden de arceerlijnen te lang met de kans op onregelmatigheden. Varieer de arceerrichting van de verschillende vlakken. Trek de eerder getrokken potloodlijnen niet over met viltstift en maak ook geen nieuwe omtreklijnen met viltstift. Laat je viltstiften niet te lang open liggen anders drogen ze uit. Begin licht anders is je aanzet te vet. Door over een arcering van een bepaalde kleur, in een andere richting opnieuw en met een andere kleur te arceren, ontstaat optisch een mengkleur. Het verdient aanbeveling de afstand bij het arceren steeds gelijk te houden anders gaan bepaalde ruiteffecten optreden die de kleurwerking teniet doen.

Beoordelingsnormen

1) instructieverwerking	4) materiaalgebruik
2) vorm en kleurbegrip	5) intensiteit
3) compositie	6) voltooiing

Verf en Penseel

Waterverf(of gekleurd water) is transparant(doorschijnend). We brengen deze verf op papier aan met een goed gepunte penseel. Om een lijn te trekken, "raken" we met een vochtige penseelpunt, die voldoende pigment(kleurstof) moet bevatten, het papier aan. Naarmate we de metalen bus dichterbij het papier brengen en de penseel meer rechtophouden, wordt de lijn breder.

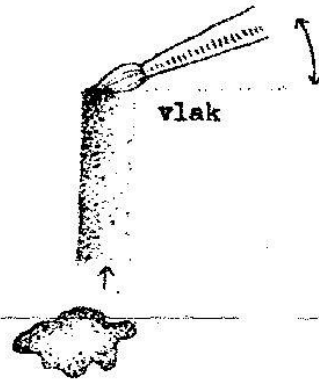

Het is voor een goede penseelvoering belangrijk om met de penseel te leren schrijven. Handschrifttoefeningen voor ballpoint en kroontjespen zijn hiervoor bruikbaar.

Als we met waterverf een vlak willen inkleuren, beginnen we met het arbeidsintensiefste deel n.l. de randen(i.v.m. de vermoeidheidsfactor), daarna komt het ingesloten deel. De penseelpunt is steeds naar de rand van het in te kleuren vlak gericht(draai eventueel het vel papier mee) en houden we in nevenstaande stand.

Als de pigment-watervermenging onvolledig is, krijgen we de afgebeelde verfbaan. Het pigment zit dan hoofdzakelijk in de punt.

Een plasje waterverf op een horizontaal vel droogt op met donkere randen in de gebruikte kleur. Deze randen versterken de kleurintensiteit van de vlek.

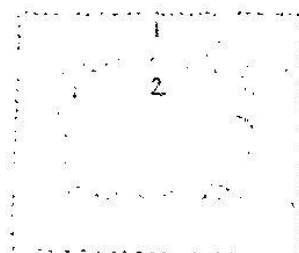
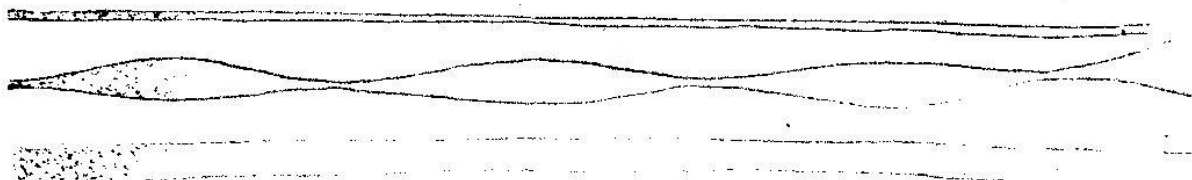
Het is van groot belang een werkindeling te maken als we met waterverf werken omdat vlakken waterverf in het beginstadium van de schildering niet over elkaar, maar naast elkaar moeten worden aangebracht i.v.m. de kans op doorlopen van de kleuren.

Pas na droging van een vlak kunnen we een nieuwe laag transparante verf aanbrengen waardoor de oorspronkelijke kleur donkerder wordt of waardoor een mengkleur ontstaat.

Het wit van het papier moet bij waterverf altijd door de verflaag reflecteren. Om een groot vlak in te kleuren is het noodzakelijk, snel en met een dikke penseel(bijv. no.8) te werken.

Laat nooit de penseel in het potje water staan!

Spoel de penseel zoals je thee roert uit en "stamp" hem niet schoon!

Leerlingenwerk: J.L. 1F - 76/77, J. van D. 1C – 73/74. Werkelijk formaat per werkstuk (plakkaatverf resp. viltstift) 22 x 31 cm.

Leerlingenwerk: F. K. 1F – 76/77 , L. K. 1F – 76/77. Oorspronkelijk formaat per schildering 22 x 31 cm.

OPDR. 07: Je eigen kamer

tekenen voor de brugklas

opdracht 7

JE EIGEN KAMER

Materiaal: potlood HB, puntenslijper, vlakgum
papier formaat 25x32,5

Tijd : 4 lesuren

1. Algemene instructie

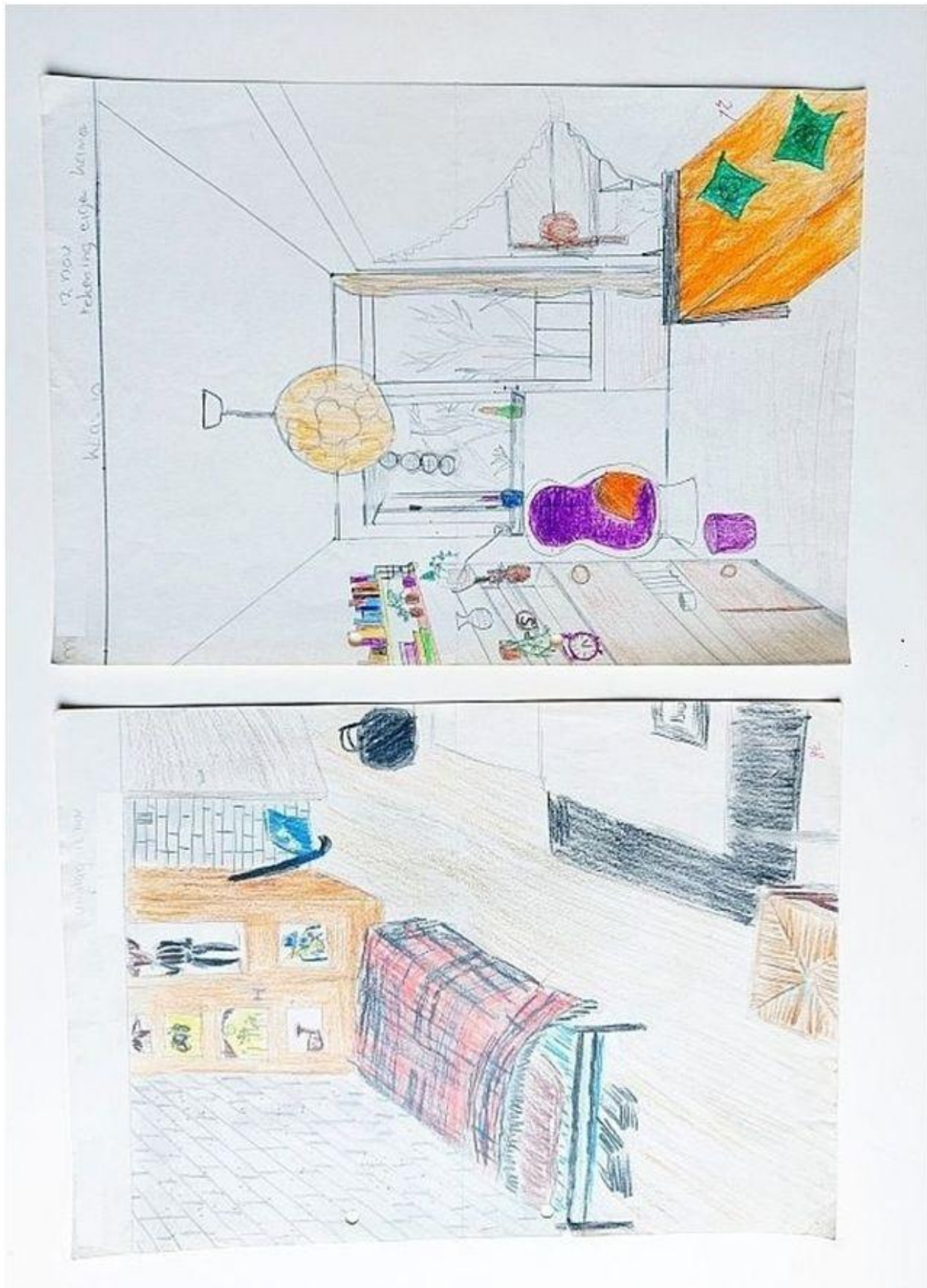
Iedereen heeft wel een hoekje in huis waar hij of zij huiswerk maakt, waar je favoriete sterren je vanaf levensgrote posters aanstaren en waar je je eigen spullen bewaart. Ga in gedachten terug naar de ruimte waar je vele uren per dag doorbrengt en probeer je voor de geest te halen wat er te zien is. Deze opdracht is bedoeld om je geheugen te trainen, je visuele geheugen. Alles wat je een naam kunt geven hoort ook in je tekening thuis. Waar je wel aan moet denken is de manier waarop je je eigen kamer bekijkt. Je kunt bij de deurpost staan en naar binnen kijken, je kunt op je bed gaan zitten en om je heen kijken. Je kunt in een hoek van de kamer gaan staan. Het is maar net wat je je voorstelt. Probeer alleen dat gedeelte te tekenen, dat te zien is als je recht voor je uit kijkt. Dus maak geen plattegrond van je kamer of een tekening waarin alles in één hoek is samengepropt. Als je een foto van je kamer zou nemen staat daar ook niet je hele kamer op. Teken dat gedeelte dat je je het best herinnert (dat hoeft dus helemaal niet het mooiste of het leukste stuk te zijn). Kies een hoek of één wand van je kamer met gedeeltelijk de zijwanden, plafond en vloer. Hoe minder je tekent des te meer moet je detailleren.

2. Opzet en uitwerking

Teken met dunne lijnen eerst de ruimte waarin zich alles bevindt. Geef vervolgens de grote vormen aan in die ruimte. Ga dan de volume-indruk versterken d.m.v. toonvlakken. Teken nu de kleine vormen en geef details aan. Laat in het eindstadium omtreklijnen verdwijnen. Kijk door je ooghalen of de indruk die je krijgt overeen komt met het beeld dat je thuis zou krijgen van het afgebeelde. Verhevig eventueel de contrasten.

Beoordelingsnormen

1) instructieverwerking	4) materiaalgebruik
2) vorm en ruimtebegrip	5) intensiteit
3) compositie	6) voltooiing

Leerlingenwerk: M. B. 1A -76/77, F. ter B. 1A -76/77. Werkelijk formaat per kleurpotlood-tekening 22 x 31 cm.

OPDR. 08: Bezoek aan de dierentuin

tekenen voor de brugklas

opdracht 8

BEZOEK AAN DE DIERENTUIN

Materiaal : kleurpotloden,
potlood HB, puntenslijper, vlakgum
papier formaat 25x32,5

Tijd : 4 lesuren

1. Beeldmotieven

Een bezoek aan de dierentuin is altijd weer een belevenis. Op een klein oppervlak zie je allerlei vreemde dieren bij elkaar. Bij mooi weer zijn bijna alle dieren buiten. In de winter, als het vriest, zijn een heleboel dieren uit warme streken in de binnenverblijven. Soms mag je de dieren voeren, beter is het echter dat niet te doen. Een grote attractie is het voederen van de zeehonden door de oppasser. Ook het apenhuis moet je niet vergeten te bezoeken. Mooi is ook het vogelvolkje in een dierentuin. Een speciale bezienswaardigheid is de kinderboerderij met zijn tientallen geitjes, kippen, marmotjes, konijntjes en schapen met hun lammetjes. Vaak zie je studenten van kunst-academies in dierentuinen tekenen. Ze zitten dan voor een hok urenlang de dieren te bestuderen en schetsen te maken. Het is ook goed uitrusten op de bankjes met om je heen de dieren. Soms, als je om je heen kijkt en alle dieren in kooien ziet zitten en de bezoekers aan ze voorbij ziet trekken krijg je medelijden met de dieren. Dat er altijd nog jongen geboren worden, ook in gevangenschap, geeft ons mensen de indruk dat het nog wel meevalt. Iedere verzorger kan je vertellen dat het in stand houden van een dierentuin tegenwoordig niet gemakkelijk is. De gebouwen moeten onderhouden worden, de hokken worden regelmatig schoon gemaakt, zieke dieren worden verzorgd enz. Dat alles kost veel geld. Bij de ingang, aan de kassa kan je dat geld kwijt.

2. De schets

We geven met potlood dun de plaats van de verschillende vormen aan. Orientatie i.v.m. het tekenen van de dieren is toegestaan mits daarvoor foto's worden gebruikt. Geef in het schets-stadium niet teveel details aan, anders wordt het werken in kleur krampachtig. Vooral diepte door overlapping is bij deze opdracht erg belangrijk. Een goede compositie is van groot belang.

3. De uitwerking

Begin alle vormen dun van de juiste kleur te voorzien en gebruik voor wit het wit van het papier. Kleur dus niet alle dieren één voor één in. Pas als de hele voorstelling als een gekleurde waas zichtbaar is, gaan we verder. Voer nu de kleurkracht op door een tweede laag over de beginkleuren aan te brengen. Op deze wijze ontstaan ook mengkleuren. Probeer een licht- en een schaduwzijde aan te geven. Kijk door je oogharen of de compositie, nu bestaande uit kleurvlakken, voldoet. Accentueer de vormen op de voorgrond. Geef details aan. Zwak te felle, naar voren springende kleuren wat af, door wat van de complementaire kleur er overheen aan te brengen. Gebruik zwart niet voor kleurvlakken want dan vallen er gaten in je tekening. Gebruik zwart in geen geval om vormen te omlijnen.

Beoordelingsnormen

1) instructieverwerking	4) materiaalgebruik
2) vorm/kleurbegrip	5) intensiteit
3) compositie	6) voltooiing

Leerlingenwerk: K. S. 1A -73/74. Formaat kleurpotloodtekening: 22 x 32 cm.

OPDR. 09: Je eigen hand bezig met een tekening

tekenen voor de brugklas

opdracht 9

JE EIGEN HAND BEZIG MET EEN TEKENING

Materiaal: potlood HB, puntensluper, vlakgum

papier formaat 25x32,5

Tijd : 6 lesuren

1. Beeldmotieven

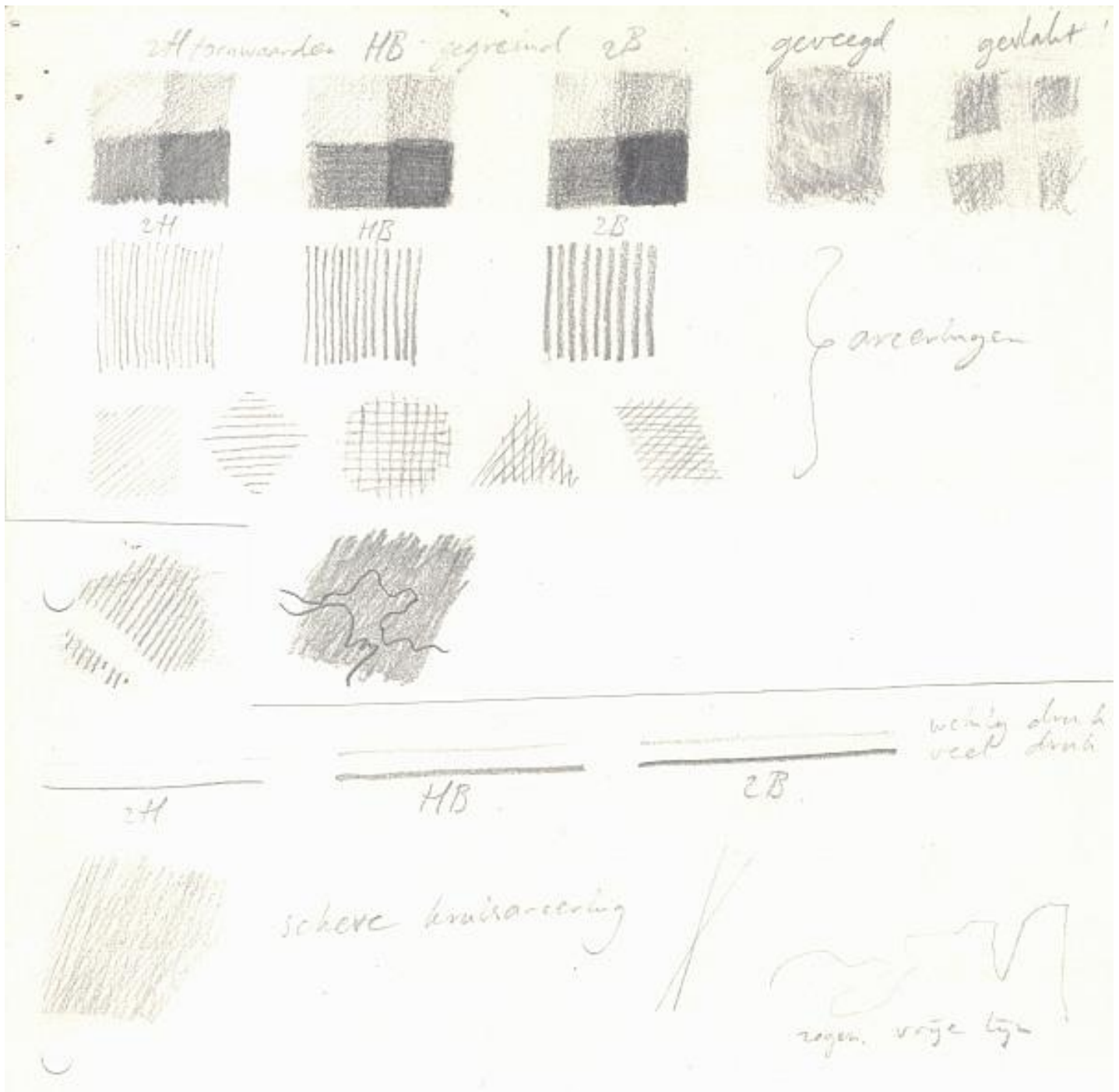
Teken als je rechts bent je linkerhand, bezig met een tekening. Als je links bent teken dan je rechterhand, bezig met een werkstuk. Neem het tekenvel met de lange kant voor je en leg je hand (i.v.m. de bepaling van de ware grootte) in tekenhouding op het vel papier. De stand van de pols is haaks op de zijkant. Geef op het tekenvel even de lengte aan. Bestudeer de anatomie van de hand; waar de gewrichten zitten en hoe lang en hoe dik de verschillende delen zijn. Geef je huid niet weer alsof het steen of plastic is. Let op plooien en kloven. Kijk naar eventuele aderen op je hand. Bestudeer, als de hoofdvorm klopt, ieder détail. Ieder mens heeft een hand die uniek is, dus kijken hoe je burens het doen heeft niet veel zin. Teken eventueel aanwezige horloges, armbanden en ringetjes ook. Kijk door je oogharen dan zie je de lichte en donkere partijen het meest duidelijk. Schaduw veroorzaakt plastiek, volume. De lichtzijde aan een cilinder gaat geleidelijk over in de schaduwzijde, dus geef geen te scherp begrensde schaduwvlakken aan. Het potlood dat je natekend rust op het vel papier en is bezig met een tekening die onder je hand en pols onzichtbaar doorloopt en het hele vel beslaat. In het onderwerp van deze tekening ben je helemaal vrij. Teken eerst je hand met zijn schaduw op het papier en dan pas de achtergrondtekening. Vergeet ook de schaduw aan het potlood niet.

2. Opzet en uitwerking

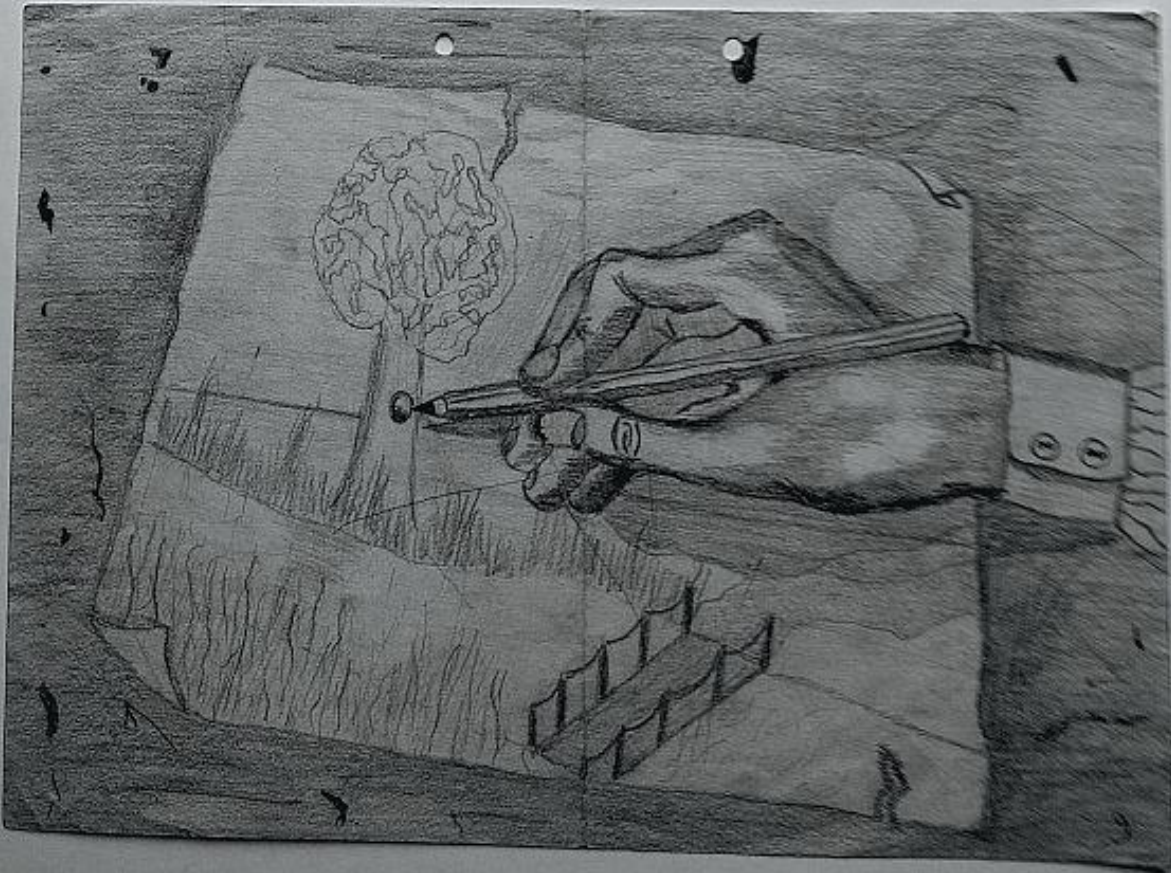
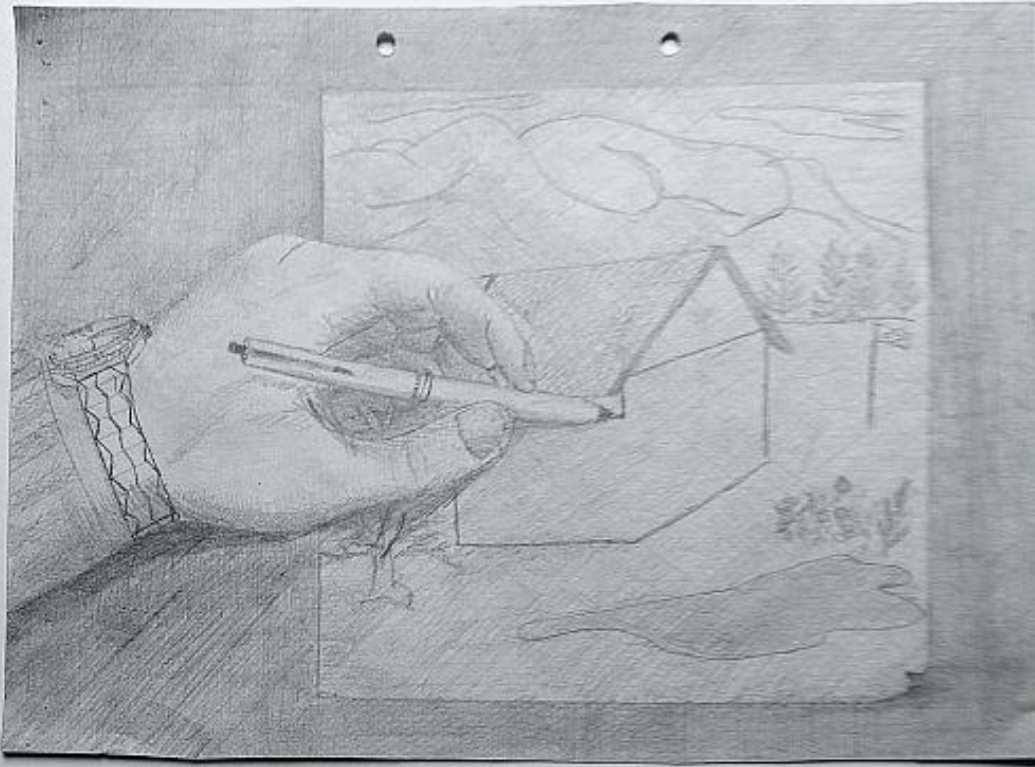
Neem een ontspannen houding aan met je hand. Geef de zichtbare omtrekvorm van de hand aan met dunne potloodlijnen. Teken dan de constructie, vervolgens - door je oogharen kijkend - de schaduw en tenslotte de details. Pas als de hand erop staat aan de achtergrond beginnen. Ga na of je tekening ook op enige afstand voldoende contrast bevat.

Beoordelingsnormen

1) instructieverwerking	4) materiaalgebruik
2) waarneming en vormbegrip	5) intensiteit
3) compositie	6) voltooiing

Grafietpotlood: 2H – HB – 2B

Leerlingenwerk: Bovenste potloodtekening: T. van H. 1C – 73/74. Formaat 22 x 31 cm.
Onderste potloodtekening: Maker onbekend (rand afgesneden). Formaat 20,5 x 28,5 cm.

OPDR. 10: Het park

tekenen voor de brugklas

opdracht 10

HET PARK

Materiaal: oostindische inkt, kroontjespen
tekenpapier formaat 25x32,5
kladpapier om de penstreek te controleren na het indopen
en om de pen af te vegen.

Tijd: 4 lesuren

1. Beeldmotieven

Op een bankje zit een oude man te slapen. Een hond snuffelt aan zijn broekspijp. Naast hem zit een moeder met kinderwagen. Een windvlaag doet wat bladeren van de bomen waaien. Oud en statig zijn de bomen, jong en dartel zijn de kinderen die verstoppertje spelen achter hun dikke stammen. Op het standbeeld zit een duif zijn middagdutje te doen. Bij het hertenkamp en aan de vijver is het een drukte van belang. Ook de ijscoman is van de partij en op het gazon liggen de hippies te luieren. De papierprikker rijgt de propjes aan zijn stok. Het hoge hek, dat wat in verval is geraakt, wordt gerepareerd en krijgt een nieuw verfje. Buiten het park raast het verkeer.

2. Het opzetten van de tekening, de schets

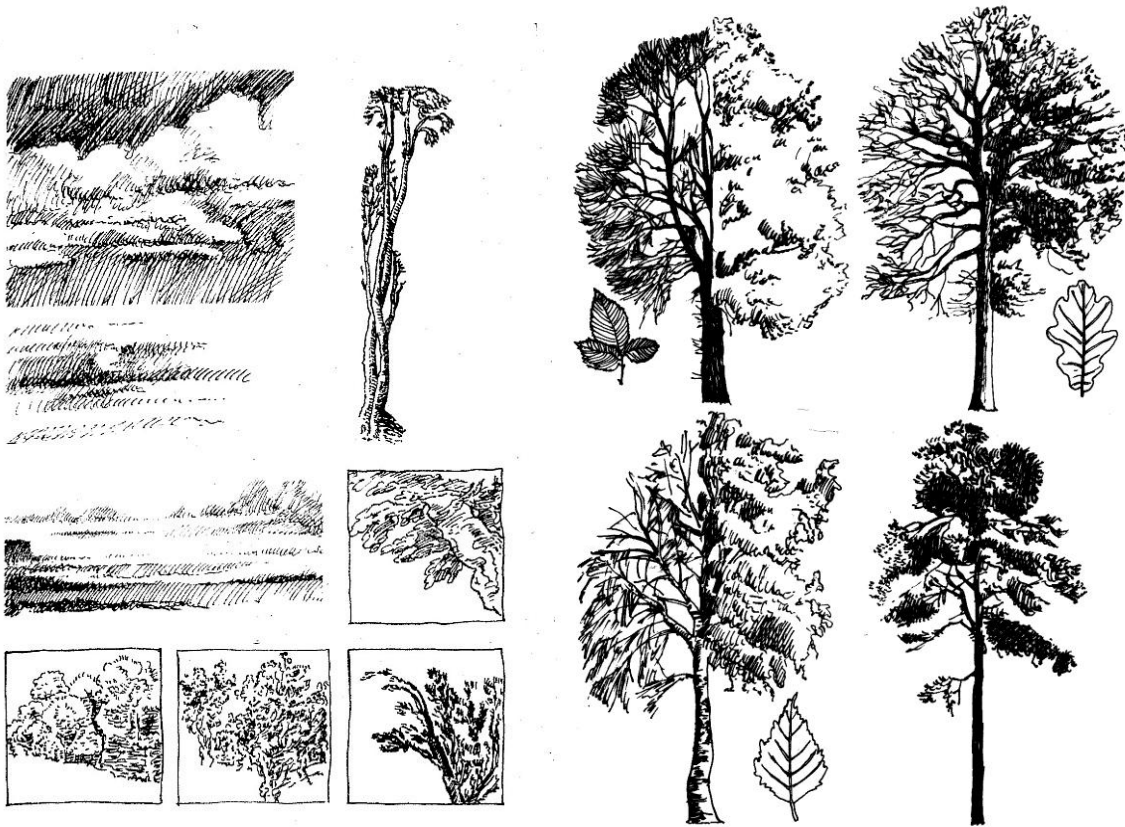
Begin met grote vormen te tekenen. Doe dit met vage vlekken en gebruik geen omtreklijnen. Het is of het langzamerhand dag wordt. Daarna wordt alles duidelijker en ga je de onderdelen zien. Nu kun je de vormen duidelijker tekenen. Gebruik geen potlood en lineaal. Wees voorzichtig - pas op voor vlekken. Mocht er toch een vlek op je papier gekomen zijn, vraag dan geen nieuw vel maar maak iets van die vlek. Met vage vlekken beginnen. Bouw je tekening stap voor stap in zijn geheel op. Langzaam aan komen de bomen en andere vormen te voorschijn. Ga de vlakken nu zo bewerken dat de vormen meer uitgesproken tevoorschijn komen. Het gras, de boomstammen en takken met bladeren, het water en de lucht kunnen op verschillende manieren worden uitgewerkt. Maak ook licht-donker tegenstellingen in je werkstuk. Laat de penlijnen in verschillende richtingen lopen en soms door elkaar heen, wissel de lengte en dikte van de lijnen af. Betrek vanaf het begin het hele vlak in de voorstelling, dus niet vanuit een hoek werken.

3. De uitwerking

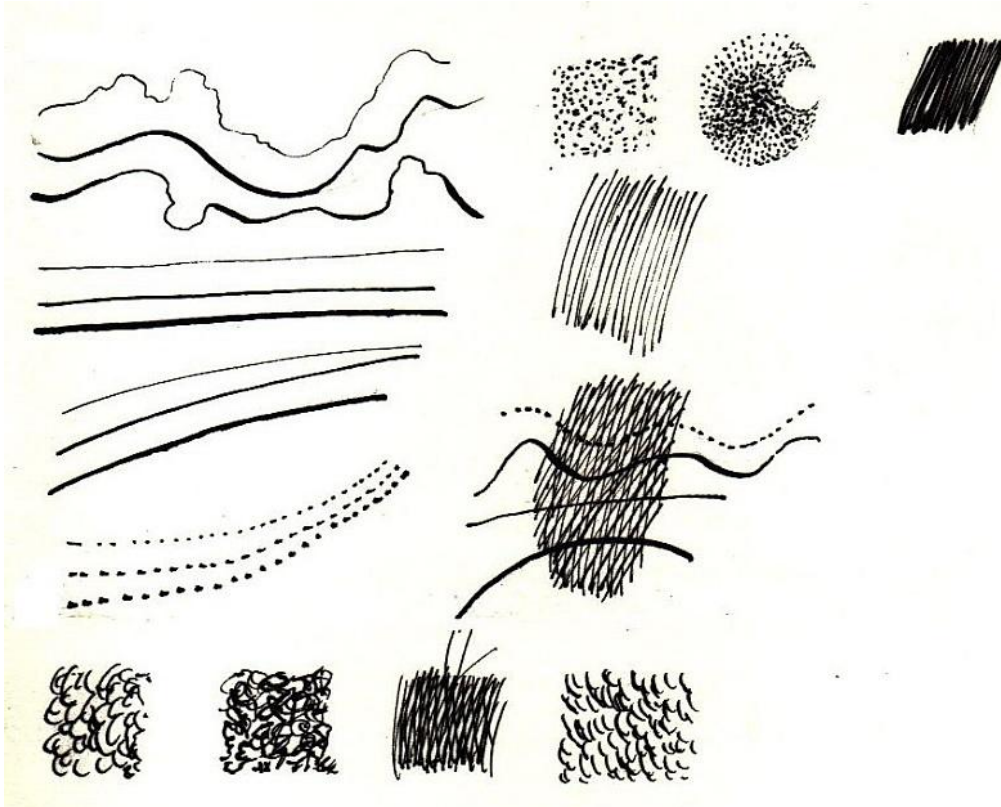
Kijk door je ooghalen of de samenhang en de sfeer van de voorstelling zijn wat je voor ogen had. Maak voorgrondvormen wat duidelijker en laat lineaire vormen zoals bijv. een hek goed uitkomen. Haal tochtplekken (witte vlekken die niets voorstellen) uit je tekening door ze dicht te arceren.

Beoordelingsnormen

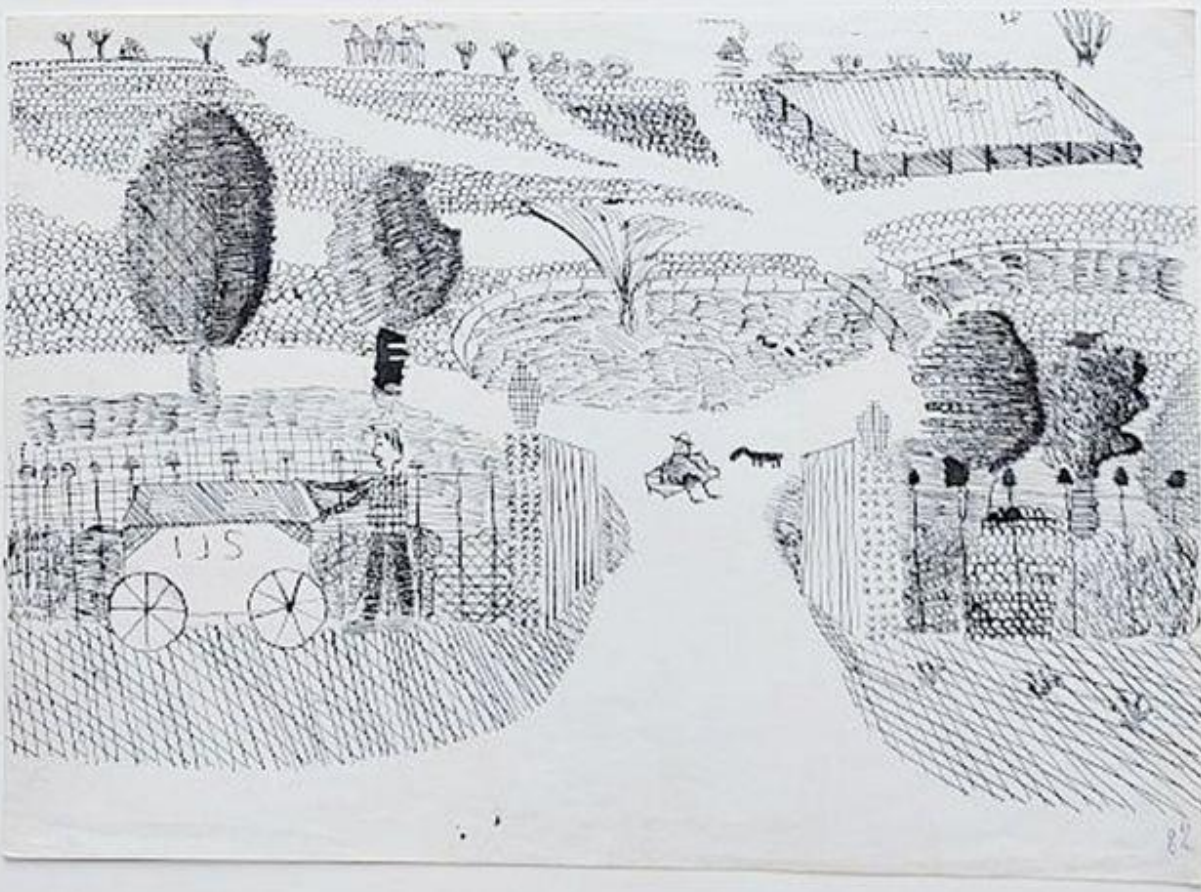
1) instructieverwerking	4) materiaalgebruik
2) vormbegrip	5) intensiteit
3) compositie	6) voltooiing

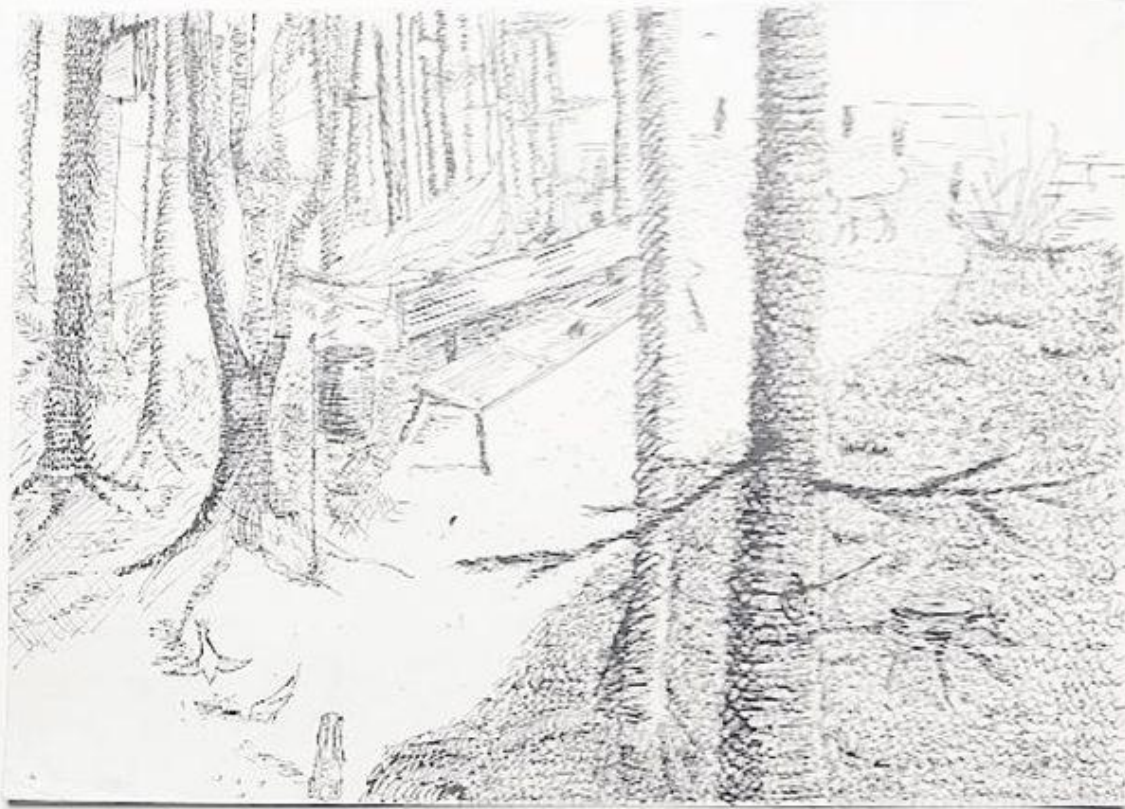
Voorbeelden “boomslog”

Voorbeelden van inktlijnen en structuren met kroontjespen

Leerlingenwerk: R. de R. 1 E - 73/74, G.J. B. 1F - 73/74. Formaat per pentekening: 22 x 31 cm.

Leerlingenwerk: V. H. 1E - 73/74 , S. K. 1E – 73/74. Formaat per pentekening: 22 x 31 cm.

OPDR. 11: Zelfportret met gebruikmaking van spiegeltje

tekenen voor de brugklas

opdracht 11

ZELFPORTRET MET GEBRUIKMAKING VAN SPIEGELTJE

Materiaal : potlood HB, puntenslijper, vlakgum

tekenpapier formaat 25x32,5

Tijd : 6 lesuren

1. Algemene instructie

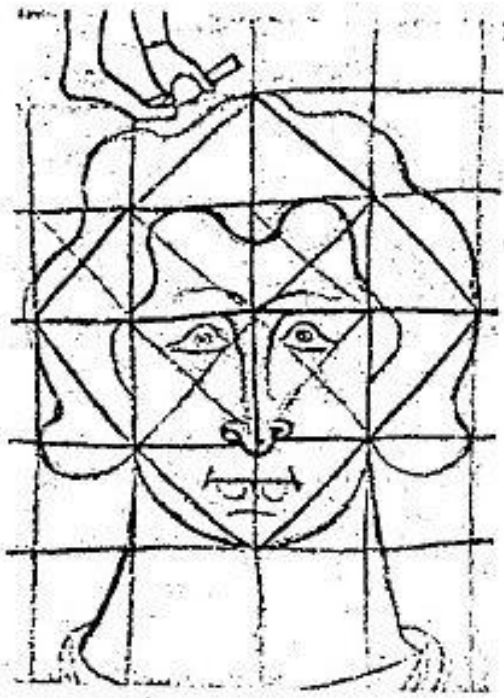
Het hoofd heeft een eivorm met de punt naar beneden en iets naar voren, en rust op een schuine cilinder n.l. de hals. Het gezicht is in grote trekken symmetrisch. We kunnen het dus in een linker en een rechterhelft verdelen. We kunnen het ook horizontaal middendoor delen n.l. door middel van de oogas. De afstand tussen de ogen is één oog, gemeten vanaf de ooghoeken. Het smalste deel van de neus bevindt zich iets boven de oogas. Het gootje tussen neus en bovenlip bevindt zich halverwege oogas en kin. De mond geven we niet aan d.m.v. omtreklijnen maar door de schaduwvorm van de bovenlip en de schaduw tussen onderlip en kin. De oren beginnen ter hoogte van de oogas en eindigen ongeveer ter hoogte van de neusvleugels. De hals begint onder de ooghoeken. De schouderboog loopt op het hoogste punt gelijk aan de kinpunt. Het hoofd is een ruimtelijke vorm met een schaduw en een lichtzijde. De neus is de meest vooruitstekende vorm die we hoofdzakelijk d.m.v. schaduw kunnen aanduiden. De neus bestaat uit drie delen, de verlichte linkerzijde (i.v.m. invallend licht van links), de neusrug met strijklicht, dus wat donkerder en de rechterkant die het meest in de schaduw is, dus het donkerst. De neuspunt is het lichtste en dichtstbijzijnde punt. Vergeet de schaduw aan de onderzijde van de neus niet. Denk er aan dat de bovenlip meestal smaller is dan de onderlip. Het oog is een bolle vorm en de oogleden vallen daaroverheen. De oogleden bezitten dus ook een schaduw en een lichtzijde. Kijk goed in hoeverre de oogleden de iris bedekken. Vergeet de wimpers en de wenkbrauwen niet. Werk het haar even nauwkeurig uit als de rest van het gezicht.

2. Opzet en uitwerking.

- teken een ei-vorm met de punt naar beneden
- trek de assen
- geef d.m.v. vlekken de indruk van ogen, mond en haar aan.
- geef d.m.v. lijnen neuspunt, neusrug, oren, hals en wenkbrauwen aan.
- bouw de neus op d.m.v. toonvlakken, geef neusvleugels en neusgaten aan.
- geef de schouders aan -
- geef het hoofd plastiek d.m.v. een schaduwzijde en verfijn de schaduwpartijen.
- werk tenslotte hals en kleding uit en geef de details in het gezicht aan.

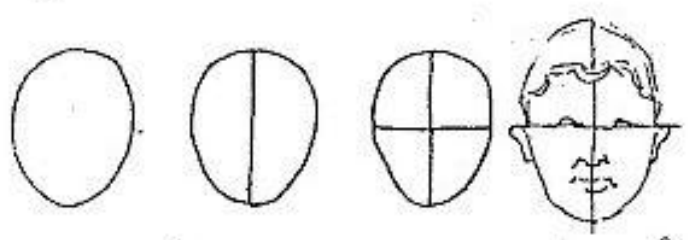
3. Beoordelingsnormen

1) instructieverwerking	4) materiaalgebruik
2) waarneming	5) intensiteit
3) compositie	6) voltooiing

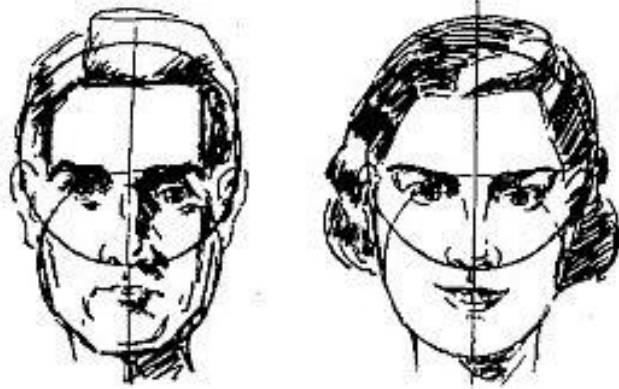

Villard de Honnecourt, *Constructed Head*,
Paris, Bibliothèque Nationale.

1.

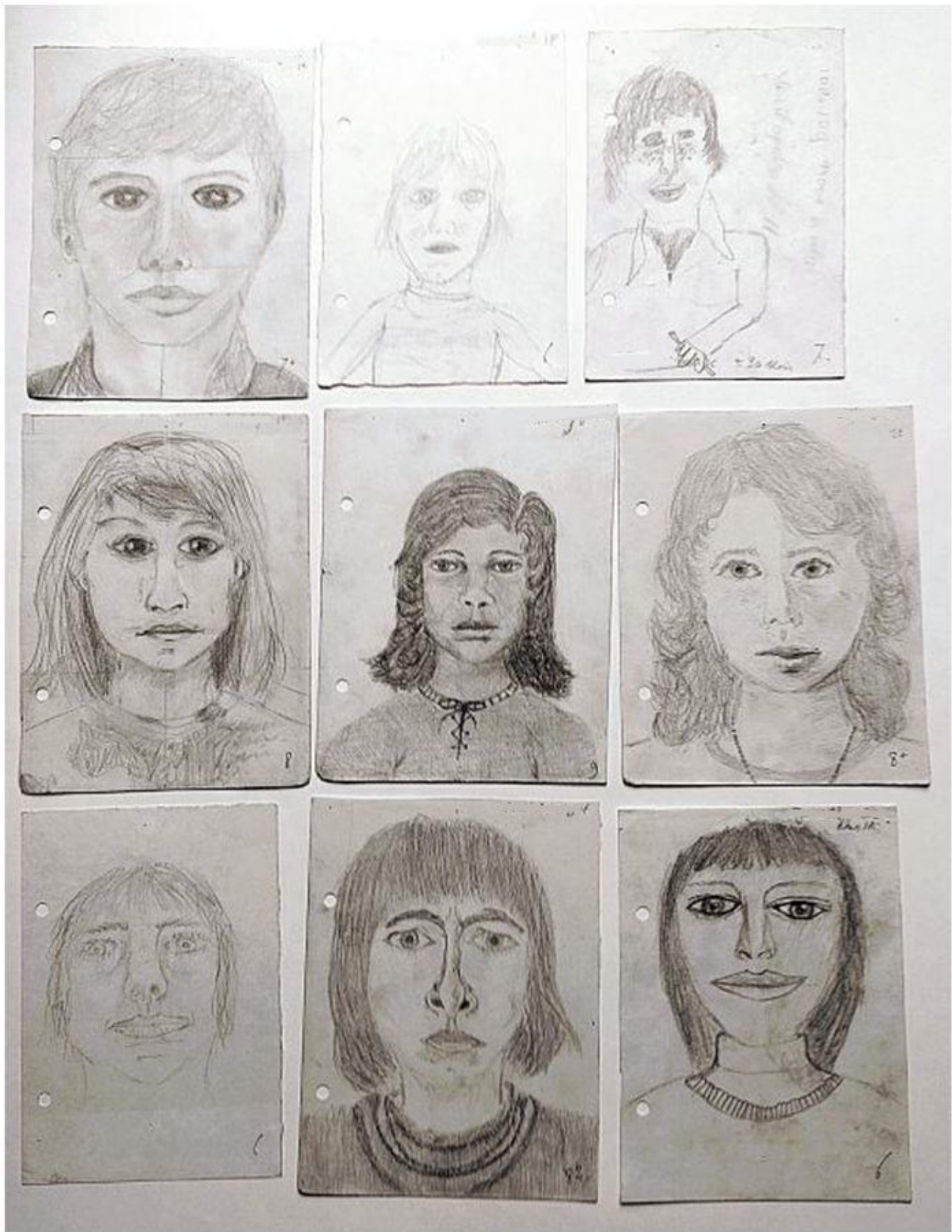

2.

3.

Voorbeelden van schema's van mensenhoofden

Leerlingenwerk: Vlnr -

H. R. W. 1 E - 74/75 (12,5 x 16 cm.), E. S. 1 F - 73/74 (11 x 15,5 cm.), E. H. 1 C - 73/74 (11 x 15,5 cm.),
J. P. 1 F - 74/75 (12,5 x 16,5 cm.), N. J. V. 1 D - 74/75 (13,5 x 16,5 cm.), I. J. 1 E - 74/75 (13,5 x 16,5 cm.),
G. K. 1 D - 73/74 (11 x 15,5 cm.), R. Z. 1 F - 74/75 (12,5 x 16,5 cm.), J. W. C. 1 A - 74/75 (11,5 x 16 cm.)

Leerlingenwerk: Vlnr – D. B. 1 G – 75/76 (16 x 25 cm.), T. O. de V. 1 G - 75/76 (16 x 25cm.),
E.J. B. 1 C - 75/76 (16 x 25 cm.), M. B. 1 C – 75/76 (16 x 22,5 cm.)

OPDR. 12: Aan het strand

tekenen voor de brugklas

opdracht 12

AAN HET STRAND

Materiaal : vetkrijt, papier formaat 25x32,5, onderlegger
kladpapier voor het bijslijpen en schoonmaken van de krijtjes

Tijd : 4 uren

1. Beeldmotieven

Vlaggen wapperen op de boulevard. Bij de vuurtoren is een kinderspeelplaats. De haringman doet goeie zaken en de ijscoman is bijna los. De vlonder aflopend komen we op het zachte zand. Strandtentjes, windschermen en ligstoelen maken de weg naar het water er niet gemakkelijker op. Opeens schiet er een bal voor ons langs en we struikelen haast over het touw van een omlaaggeklapte vlieger. Achter ons loopt iemand een strandkar voort te zeulen. In het pierebadje spelen kleine kinderen urenlang met hun bootjes. Een lange stoet wandelaars trekt voorbij langs de vloedlijn. Ergens in de verte is nog net het gele zeil van een catamaran te zien.

2. Het opzetten van de tekening.

Schets direct dun met vetkrijt, gebruik geen potlood om voor te tekenen. Geef met een lichte kleur de omtrek aan van de belangrijkste vormen. Denk om de compositie. Kleur de belangrijkste vlakken dun in. Begin met lichte kleuren. Donkere kleuren lichter maken is in een later stadium buna onmogelijk. Zet je werkstuk op met luchtige, kleine vetkrijthaaltjes. Druk niet te hard op je krijtjes. Het gaat om kleurvlekken die door je oogbaren de sfeer van het strand oproepen. Probeer je voor te stellen hoe de dingen er werkelijk uit zien en verval niet te gauw in clichébeelden. Gebruik zwart alleen om eventueel een kleur wat matter te maken en niet voor zwarte vlakken. Omtreklijnen zijn bij vetkrijt uit den boze.

3. De uitwerking

Vetkrijt is geen techniek om te priegelen. Alleen grote beeldmotieven op de voorgrond vragen om detaillering. Met vetkrijt kun je ook mengen als je twee dunne laagjes over elkaar heen aanbrengt. Voer opvallende kleuren van buitenaf in. Vlak vooraan zijn de kleuren krachtiger dan verweg. Kras niet teveel in één richting. Kijk door je oogbaren of je werkstuk voldoende contrast bevat en of het een eenheid is.

Beoordlingsnormen

1) instructieverwerking	4) materiaalgebruik
2) vorm en kleurbegrip	5) intensiteit
3) compositie	6) voltooiing

Voorbeelden van leerlingewerk bij opdracht 12 zijn helaas verloren gegaan.

OPDR. 13: Uitzicht lokaal

tekenen voor de brugklas

opdracht 13

UITZICHT LOKAAL

Materiaal : potlood HB, puntenslijper, vlakgum
tekenpapier formaat 25x32,5

Tijd : 4 lesuren

1. Algemene instructie

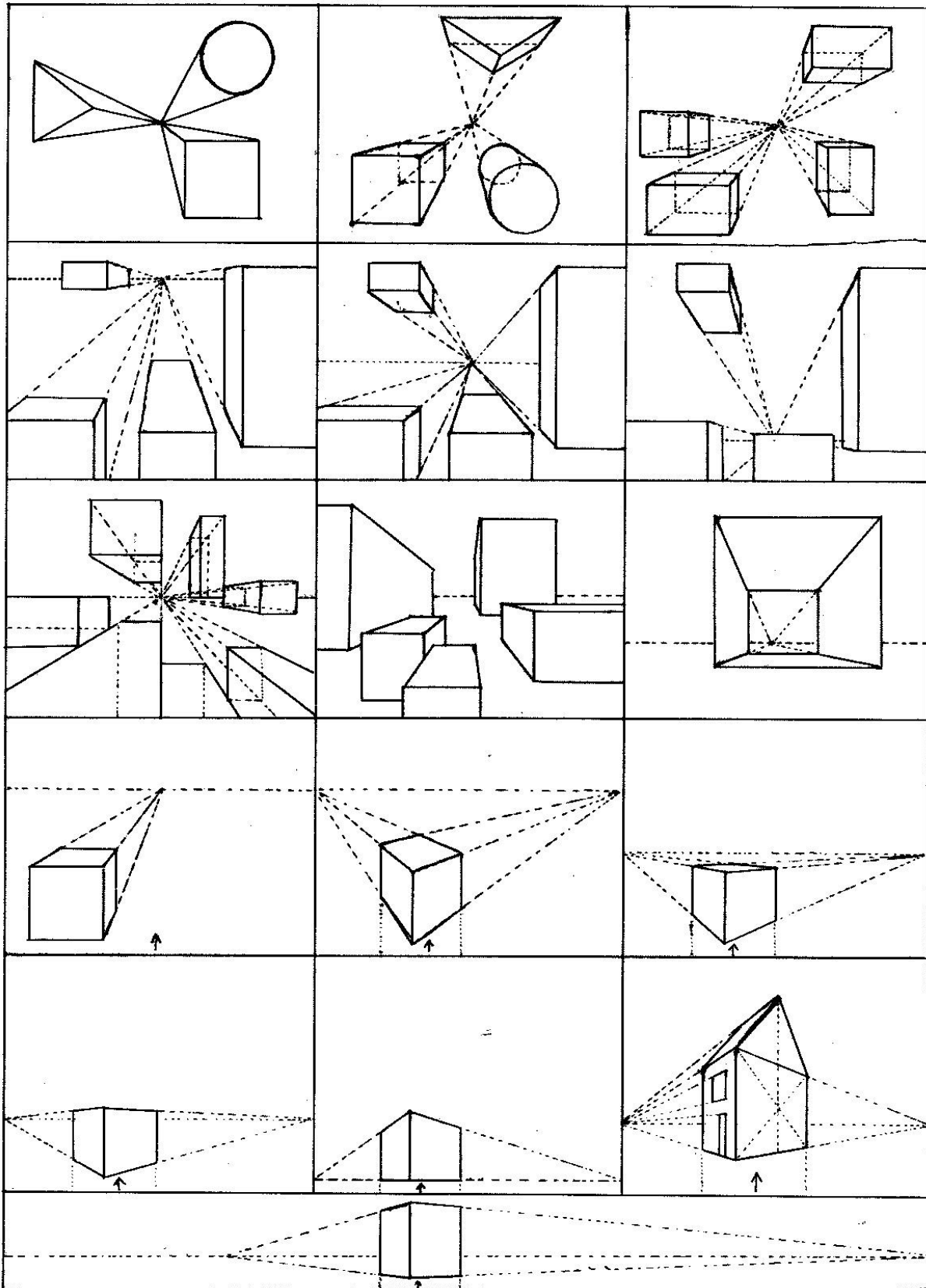
Als we ons met het genre landschap bezighouden verdient het aanbeveling gebruik te maken van een motiefzoeker. Kijk door een papieren of kartonnen raampje van 10x13cm en bepaal wat je gaat tekenen. Bepaal, nog zonder te tekenen, de compositie. We gaan nu de horizonhoogte = ooghoogte bepalen. In het lokaal is ooghoogte het niveau waarbij je niet op en niet tegen de onderkant van de dingen aan kijkt. Trek nu die lijn door naar buiten en je hebt de horizonhoogte. De horizon is een denkbeeldige rechte lijn die aarde en lucht scheidt. Wij zien die horizon meestal op het land als een strook silhouetvormen. Geef nu de horizon aan in je tekening. Als er weinig vormen boven de horizon uitsteken plaats je hem hoog in je tekening. Zoek nu de richtingen op die perspectivisch verlopen in het beeld dat je door de zoeker ziet. Het punt waar die richtingen samenkomen noemen we het verdwijnpunt of vluchtpunt en het bevindt zich recht tegenover je, op horizonhoogte. Randen van gebouwen en andere vormen vertonen die perspectivisch verlopende lijnen. Als we gebouwen tekenen die hoger zijn dan horizonhoogte kunnen we er niet op kijken, teken dus geen bovenkant. Als je de perspectivische verschijnselen wilt benutten moet je steeds in de richting van het verdwijnpunt blijven kijken v.g.l. een fototoestel. Als tekenaar heb je echter de vrijheid bepaalde dingen te verschuiven, te benadrukken, weg te laten als ze overmatig of rommelig zijn.

2. Opzet en uitwerking

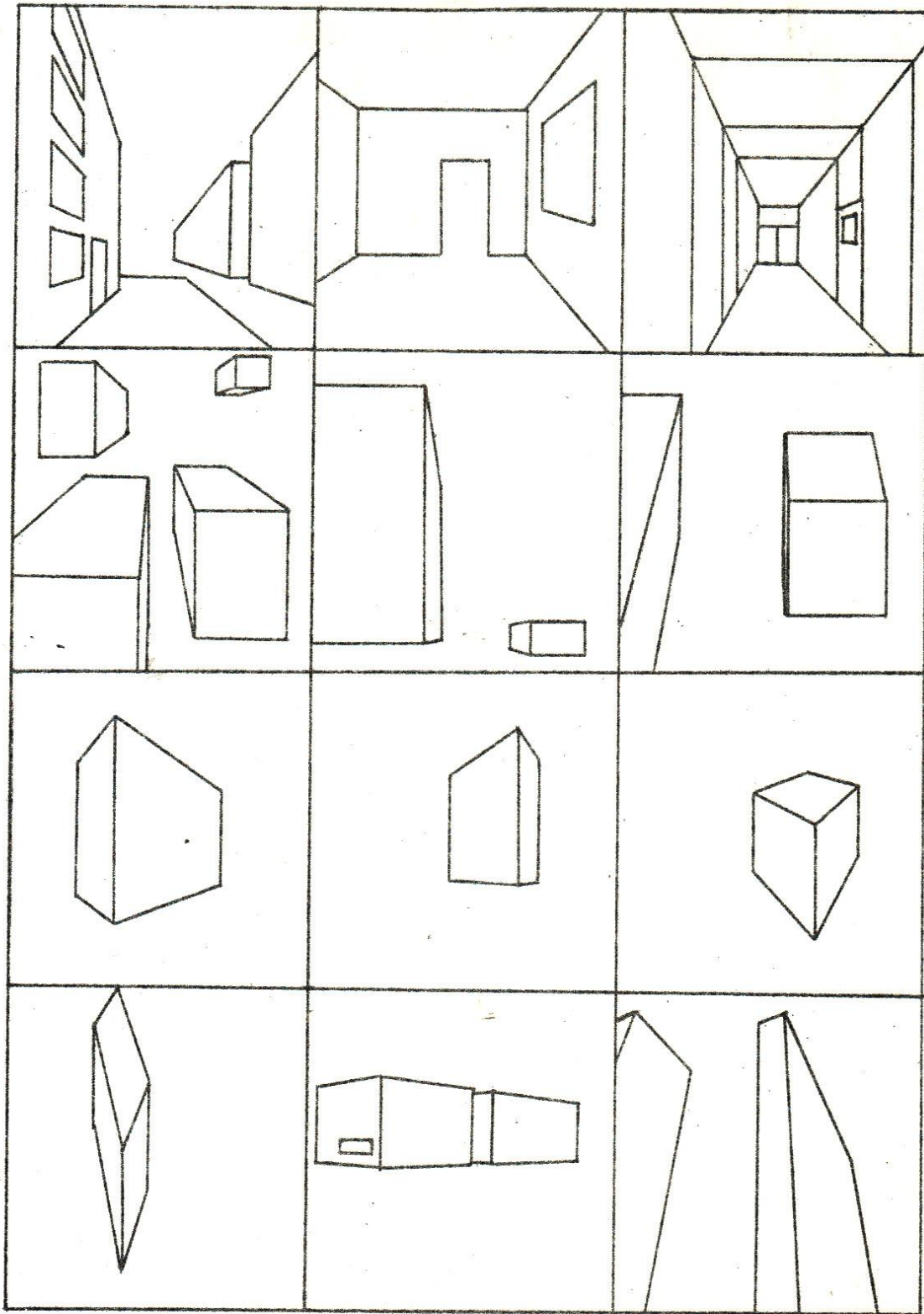
Gebruik bij het tekenen geen lineaal anders krijg je een saaie, krampachtige tekening. Het gaat niet om kaarsrechte lijnen. Geef dun de omtrekvorm aan van de dingen die je ziet door de motiefzoeker. Ga vervolgens hun constructie na en geef de zijvlakken toon. Let daarbij op het eventueel op de vormen vallende zonlicht. Kijk ook door je oogharen om de toonwaarde van de verschillende objecten te bepalen, vertaal kleuren in grijswaarden. Geef in dit stadium pas details aan. Laat de constructie- en omtreklijnen verdwijnen.

Beoordelingsnormen

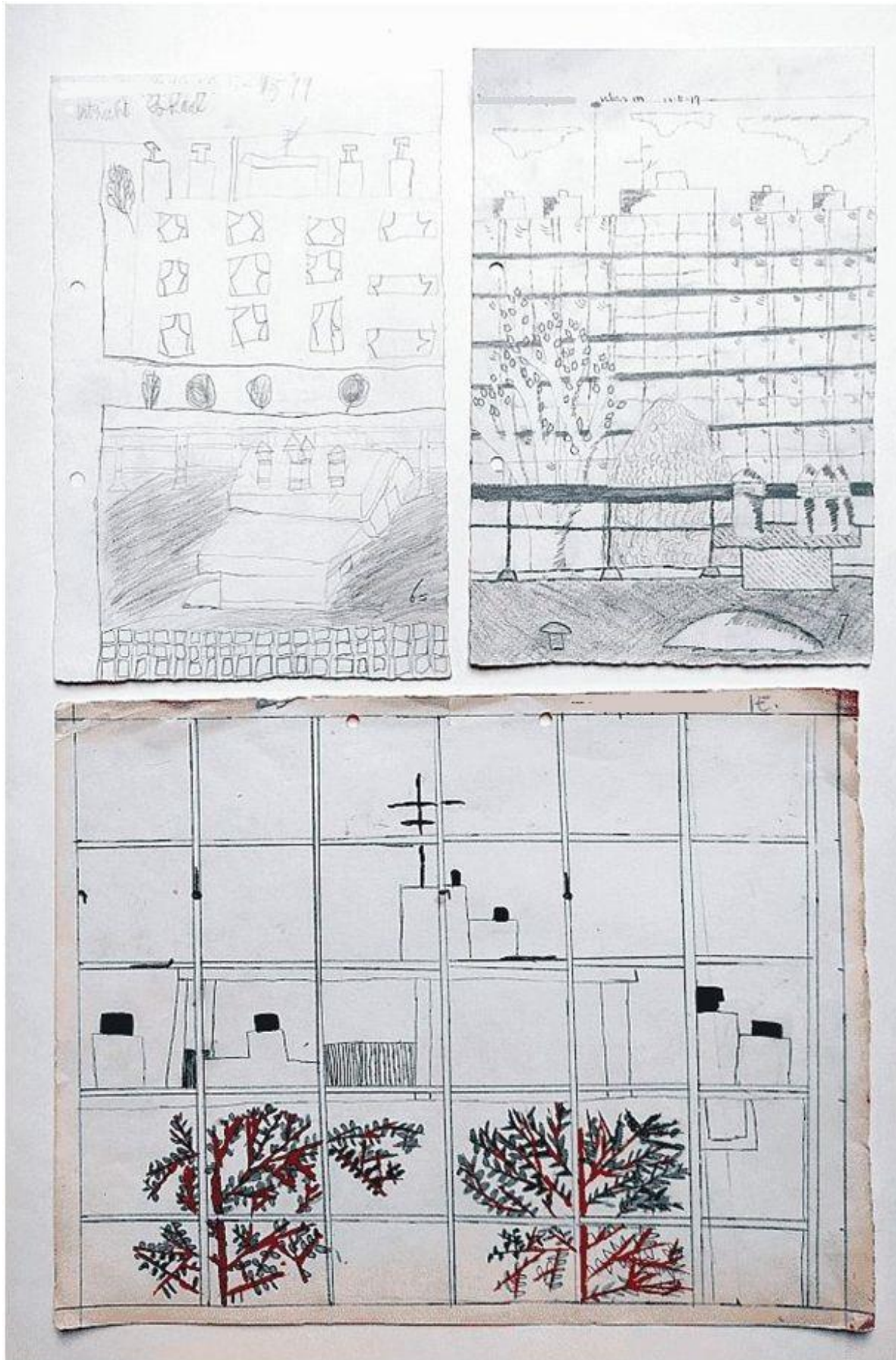
1) instructieverwerking	4) materiaalgebruik
2) waarneming	5) intensiteit
3) compositie	6) voltooiing

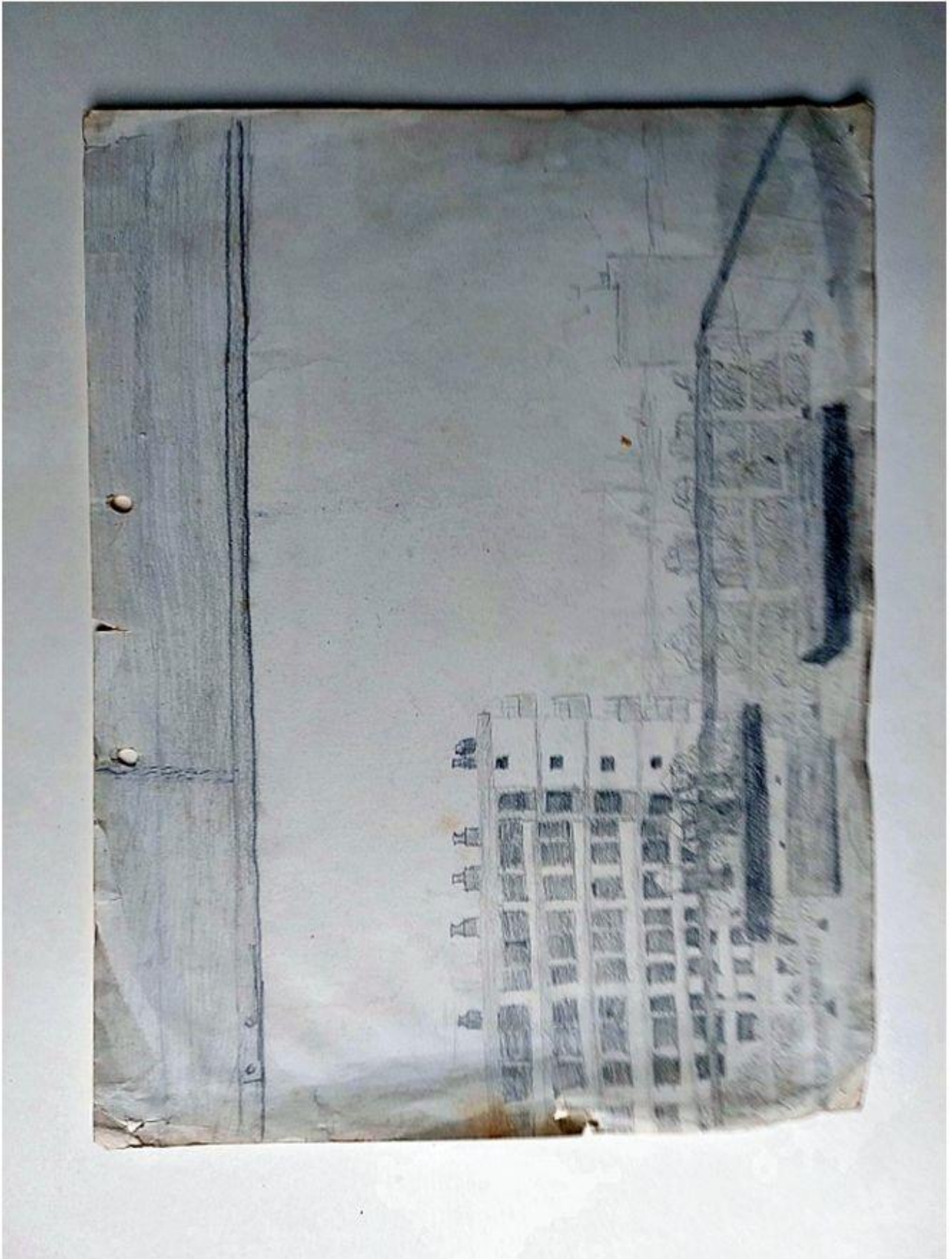
Perspectief: vluchtlijnen, verdwijnpunt, horizonhoogte

Perspectief: horizonhoogte, oefenblad

Leerlingenwerk: M. G. 1 A – 76/77 (16 x 25 cm.), I. P. 1 A – 76/77 (16 x 25 cm.), (grafiet potlood)
K. B. 1 E – 76/77 (25 x 32,5 cm.). Potlood, zwarte viltstift en aquarelverf)

Leerlingenwerk: E. H. 1 A - 73/74 (25 x 32,5 cm. grafietpotlood))

OPDR. 14: Kijkend naar je schoenen....

tekenen

voor de brugklas

opdracht 14

KIJKEND NAAR JE SCHOENEN.....

Materiaal : potlood HB, puntenslijper, vlakgum
tekenpapier formaat 25x32,5

Tijd : 4 lesuren

1. Algemene instructie

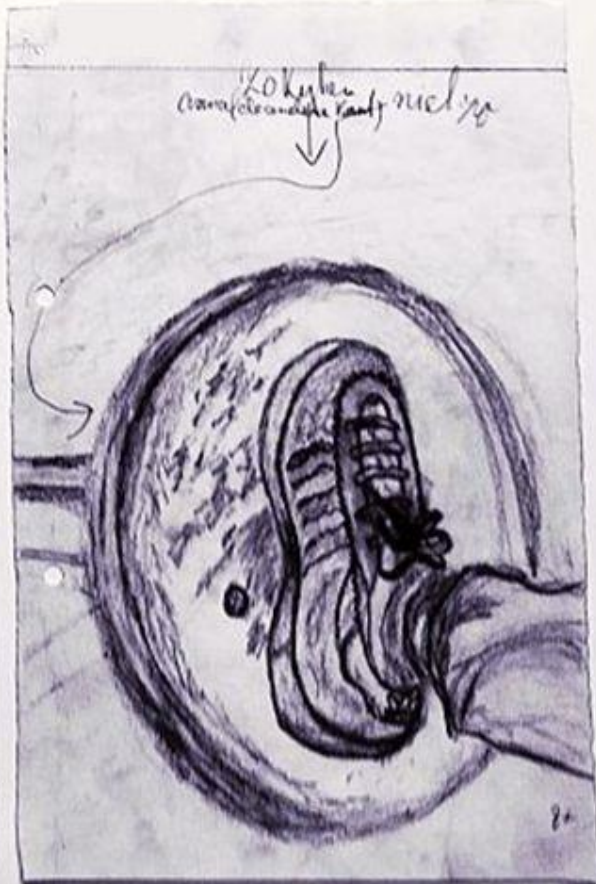
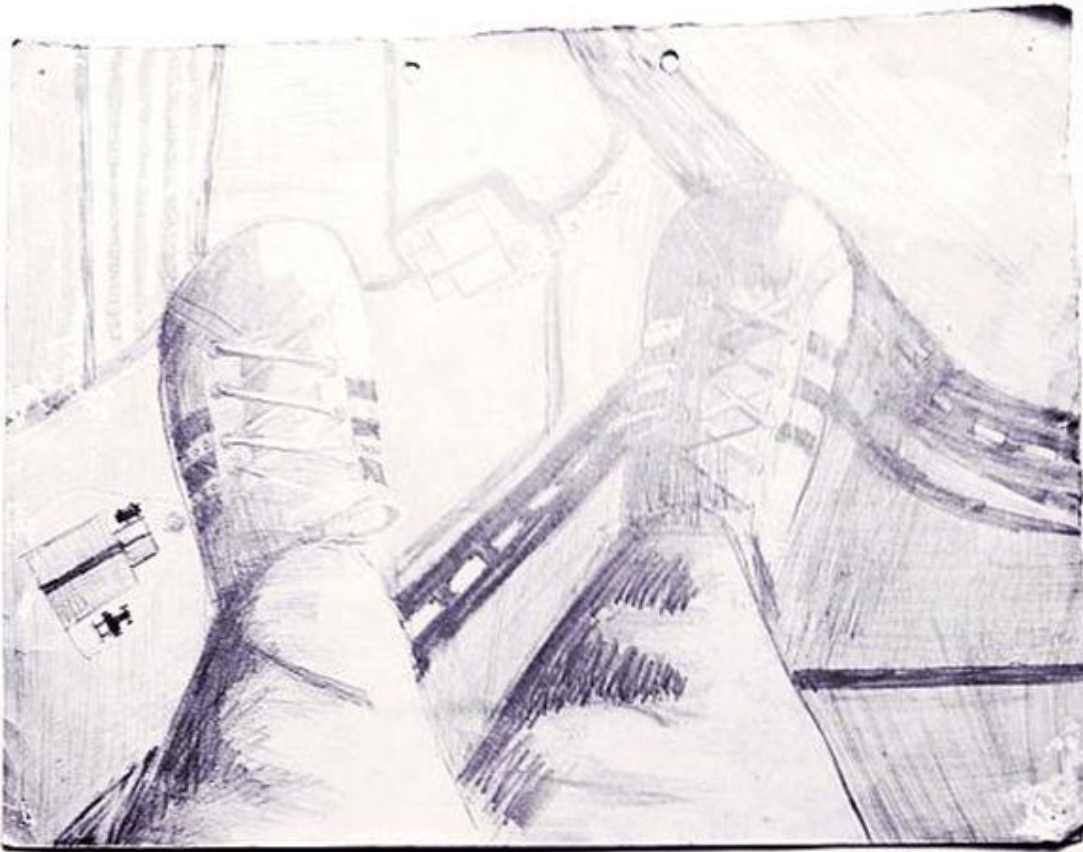
Teken zo groot mogelijk (ongeveer de helft van je tekenvel in beslag nemend) en zo nauwkeurig mogelijk je schoenen met het zichtbare deel van je broek of benen. Let vooral op de licht- en schaduwzijde(kijk door je oogharen) i.v.m. plastic. De dichtstbijzijnde delen bevatten zeer sterke contrasten - fel donkergrijs en helder wit. Bedenk om je schoenen een omgeving. Stel je voor dat je wandelt en plotseling stilstaat om naar iets voor je voeten te kijken of om het op te rapen. Je kunt ook als parachutist in de lucht hangen en naar beneden kijken. Nog een mogelijkheid is; staan op het uiterste puntje van de duikplank (je moet dan wel blote voeten tekenen) en het gekrioel onder je gadeslaan. Hoe meer aandacht je schenkt aan plastic, ook van de vormen verweg, des te indringender wordt je tekening. De vormen in de verte of op de grond, onder onze schoenen, zijn minder contrastrijk dan onze schoenen. Onze schoenen zijn weer minder contrastrijk dan onze broekspijpen of benen.

2. Opzet en uitwerking

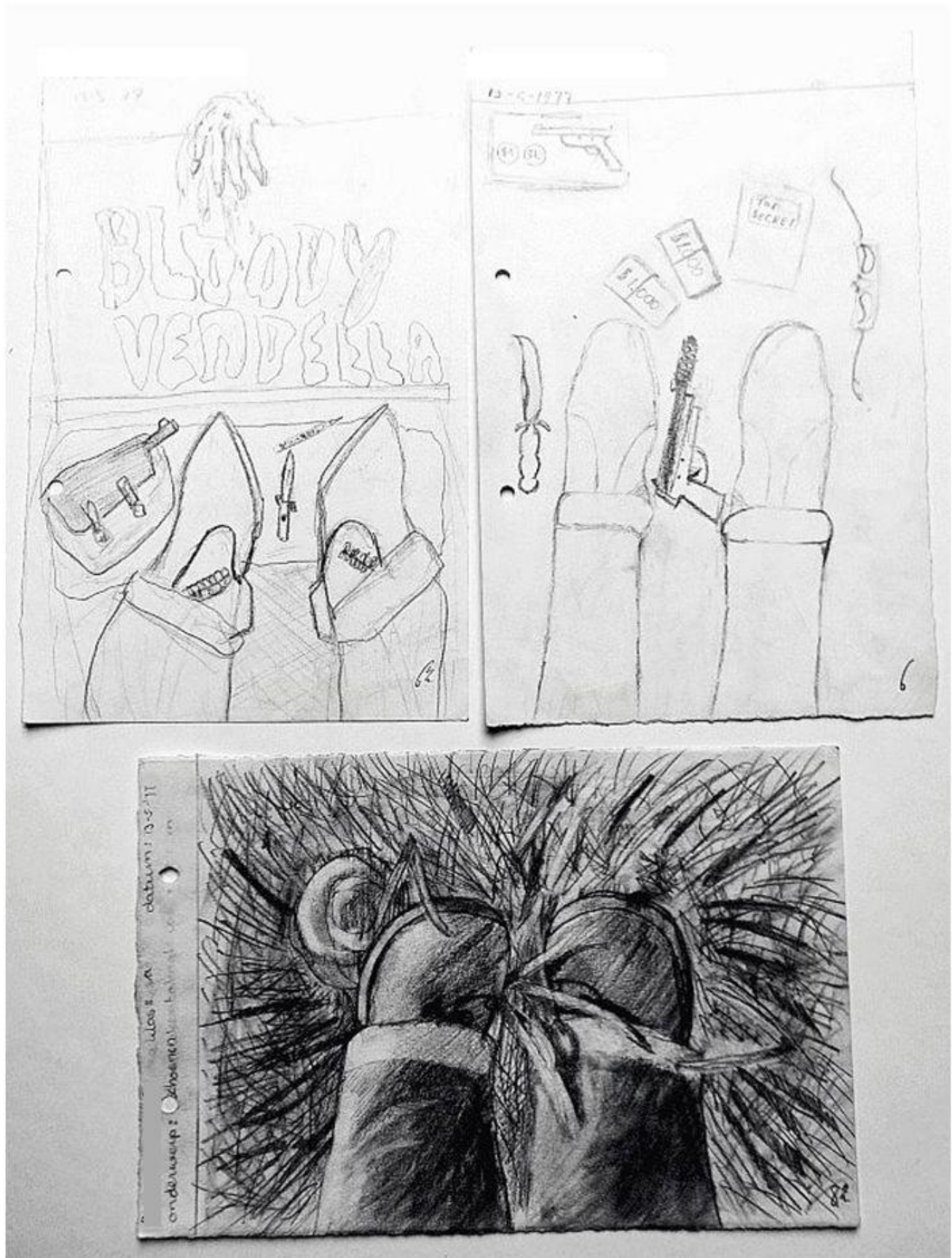
Neem het vel met de korte kant naar je toe. Teken je schoenen en broek/ benen terwijl je op je plaats zit of staat. Bepaal eerst de juiste vorm en ga dan pas detailleren. Pas als dit deel van je tekening af is en voldoende contrast bevat, ga je aan de omgeving werken. De toonwaarden daarin zijn lichter. Kijk af en toe door je oogharen hoe de indruk is, of je tekening een totaliteit is. Werk aan de omgeving met dezelfde intensiteit als aan het hoofdmotief.

Beoordelingsnormen

1) instructieverwerking	4) materiaalgebruik
2) waarneming en vormbegrip	5) intensiteit
3) compositie	6) voltooiing

Leerlingenwerk: R. H. 1 C – 76/77 (formaat 25 x 32,5 cm.),
E. C. 1 A – 76/77 (16 x 25 cm.), J. T. 1 A – 76/77 (16 x 25 cm.). Grafietstift/ grafietpotlood HB

Leerlingenwerk: P. W. 1 A – 76/77 (16,5 x 25 cm.), J. van D. 1 A – 76/77 (16,5 x 25 cm.), F. K. 1 A – 76/77 (16,5 x 25 cm.)

OPDR. 15: Buitentekenen

tekenen voor de brugklas

opdracht 15

BUITENTEKENEN

Materiaal : ballpoint blauw of zwart (gebruik niet één die bijna leeg is)
tekenpapier 25x32,5, plakband, plaat board

Tijd : 4 uren

1. Algemene instructie

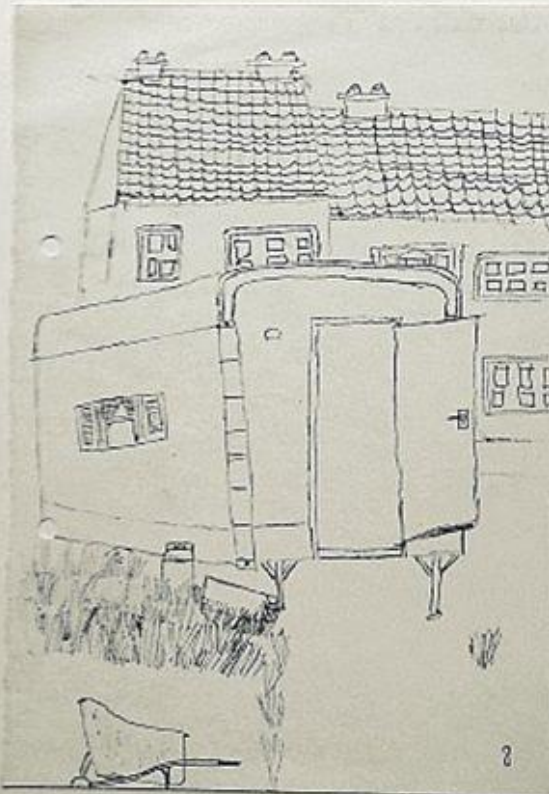
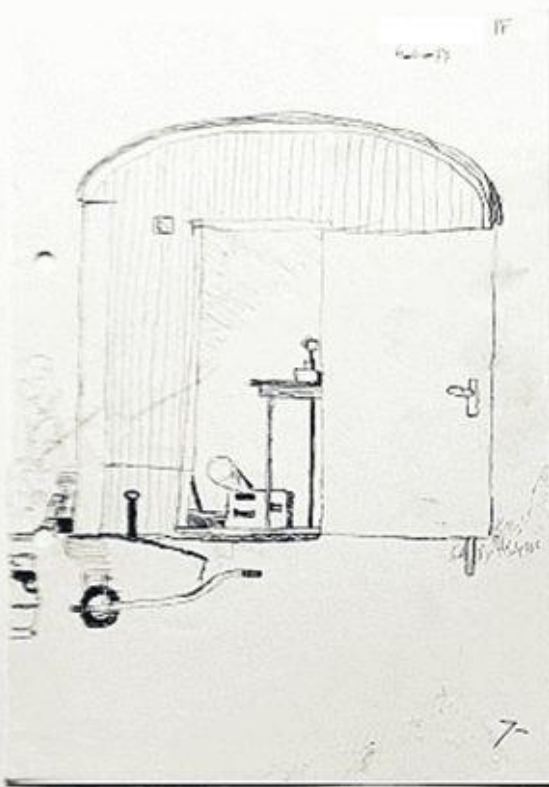
We beginnen met het vastplakken in de hoeken van het vel papier op het plaatje board. Vervolgens gaan we lopend, als groep, naar het Kleine loopveld via de De Cuserstraat. Het eerste dat opvalt bij buitentekenen, is de grote verscheidenheid aan motieven. Die motieven zijn gebonden aan de plaats waar je je bevindt. In ons geval is dat het witte houten bruggetje bij het Kleine loopveld. Teken het bruggetje zelf niet want dat vereist teveel perspectivische kennis. Teken het landschap met daarin een hoofdmotief; bijv. een boom. Gebruik een motiefzoeker (raampje van 10x13cm.). Schets niet voor met potlood. Bepaal eerst de hoogte van de horizon in je tekening (ooghoogte). Bomen steken met hun bladertooi dus boven die hoogte uit, je kan niet bovenop ze kijken. Kijk goed door je oog-haren waar zich de grootste contrasten bevinden, die plaatsen boeien het meest. Als je op het bruggetje zit is het mogelijk het uitzicht naar het oosten of het westen te tekenen. Bega niet de vergissing het water met de oevers aan te geven alsof je er overheen vliegt. Gebruik de motiefzoeker en je zult zien (vooral als je de motiefzoeker op voldoende afstand van je ogen houdt en scherp stelt op die afstand) dat de oevers niet naar beneden lopen, maar naar de zijkant van je vel papier. Neem in dat geval je vel met de lange kant naar je toe.

2. Opzet en uitwerking

Zoek niet te lang naar een plekje. Begin zo snel mogelijk, want wat je boeit een eerste oogopslag boeit, blijft meestal boeien. Geef eerst met dunne ballpointlijnen de omtrek/silhouetvormen aan van de verschillende partijen zoals bomen, oever, water en voorgrond. Kijk goed naar de juiste verhoudingen, bomen zijn vrij hoog. Snij ze eventueel af als ze niet op je vel papier kunnen. Zoek daarna de donkerste delen op in de verschillende partijen en geef ze d.m.v. een dunne arcering aan. Vergelijk vervolgens kleur- en toonwaarde van de te tekenen partijen. Daarbij moet je er op letten dat elk onderdeel van de natuur zijn eigen structuur bezit. Teken niet elk boomblaadje maar vertaal een bepaalde bladerpartij in liniaire, schriftmatige structuren. De bladertooi van nog geen twee bomen is gelijk, elke boom heeft een eigen opbouw van stam en takken. De toonwaarde en kleur van de natuur wisselt met het eropvallende licht. Let op de kroosplekken die soms vrij licht zijn, spaar ze wit uit.

Beoordelingsnormen

1) instructieverwerking	4) materiaalgebruik
2) waarneming	5) intensiteit
3) compositie	6) voltooiing

Leerlingenwerk: F. K. 1 F – 76/77 (15 x 22 cm.), T. A. 1 F – 76/77 (15 x 22 cm.),
V. T. 1 F – 76/77, V.T. (variant) (beide 15 x 22 cm.)

Leerlingenwerk: G. B.B. 1 F – 73/74 (zwarte ballpoint), R. M. 1 F – 76/77 (blauwe ballpoint), D. M. 1 F – 73/74 (blauwe ballpoint), A. V. 1 F – 76/77 (blauwe ballpoint). Formaal per tekening: 15,5 x 22 cm.

Tekenen op de Christelijke Scholengemeenschap Buitenveldert

(in het schooljaar 1973/74 met uitloop tot en met juli 1977)

Tekenen op de Christelijke Scholengemeenschap Buitenveldert

- 1) Algemene Onderwijsdoelen
- 2) Vakdoelen Tekenen
- 3) Het Leerplan
- 4) Beginsituatie
- 5) Leerstof voor één brug-jaar
- 6) Gedeelte van de leerstof uitgewerkt voor de verschillende leerjaren
- 7) Didactische werkvormen / Leeractiviteiten
- 8) Realisatie
- 9) Evaluatie

Amstelveen, 2 februari 1977

Jaap den Hollander

ALGEMENE ONDERWIJSDOELEN

- 1) Ontwikkelen van intellectuele, creatieve en sociale vaardigheden
- 2) Bewustmaken dat ieder mens uniek is, een eigen identiteit bezit, waardoor hij waardevol is voor de samenleving.
- 3) Aankweken van een voortdurende kritische stellingname ten aanzien van de samenleving, gevoed vanuit een bijbels mens-en wereldbeeld ten einde een positieve bijdrage te leveren aan de maatschappelijke ontwikkelingen.
- 4) Bewustmaken dat de maatschappij uit meer bestaat dan: werken, wonen, gezinsleven en materiële welvaart – n.l. cultuur en religie.
- 5) Leren inzien dat niet alle inspanningen of prestaties gericht moeten zijn op het verkrijgen van beloningen (in welke vorm dan ook) Ook het proces dat tot een bepaald resultaat leidt is van grote waarde.
- 6) Leren leven met veranderende situaties.
- 7) Ontwikkelen en vergroten van het concentratievermogen.

VAKDOELEN TEKENEN

- 1) Ontwikkelen van het visuele waarnemingsvermogen (ogen – hersenen)
- 2) Ontwikkeling van het analyserend vermogen (het scheiden in hoofd- en bijzaken van visuele informatie – vormen, kleuren, toonwaarden, structuren, patronen enz. – cerebrale activiteit, afwegen van mogelijkheden, vgl. autorijden.)
- 3) Ontwikkeling van het coördinerend vermogen. (ogen, hand, hersenen) – beeldend vermogen.
- 4) Ontwikkeling van het ruimtelijk inzicht
- 5) Ontwikkeling van het voorstellingsvermogen (reflectief – fantasie, emotionaliteit, kiezen – oplossen van een beeldend probleem.)
- 6) Ontwikkeling van de motoriek van de hand, arm en schouder. Ook ontwikkeling van spierbewegingen van ogen en nek.
- 7) Ontwikkeling van het vermogen materialen, gereedschappen en technieken adequaat toe te passen.
- 8) Het in aanraking brengen met produkten van schilderkunst, beeldhouwkunst, bouwkunde en ambachtelijke kunst uit heden en verleden – geïntegreerde kunstbeschuwing in de onderbouw (via tekenopdrachten) – als op zich zelf staand onderdeel in de bovenbouw – ten einde meer inzicht en waardering te verkrijgen voor de uitingen van kunst en cultuur.

HET LESPLAN

Aan het leerplan liggen de volgende invloeden ten grondslag:

- 1) De persoon van de docent – optreden, onderwijsvisie, eigen werk, leeftijd, urenaantal, ervaring, oriëntatie enz.
- 2) De leerling – ontwikkelingsfase, milieu/leefwereld, aantal leerlingen per klas (31 is te veel, max. 25 i.v.m. ruimte en individuele begeleiding – er ontstaan te veel afzonderlijke kernen)
- 3) Signatuur van de school.
- 4) Stromingen binnen het Tekenonderwijs: a) Gerritse (Tilburg) – Waarneming, b) Van Ringelestein (Amsterdam) – Beeld en Werkelijkheid – Materiaal, c) Blume (Arnhem) – Visuele Communicatie (Maatschappijkritisch)
- 5) Positie van het vak binnen de school (in welke klassen? , aflopend vak? , examenvak?, grootte van de sectie, samenwerking met andere vakken enz.)
- 6) Zaken zoals: ligging van de school, accommodatie van het lokaal, budget, leermiddelen, expositiemogelijkheden enz.

UITGANGSPUNTEN:

- 1) Zoals een klein kind z'n wereld verkent (kijken, graaien, grijpen, pakken, bijten, betasten, liggen, draaien, kruipen, zitten, staan, vallen, opstaan, vasthouden, lopen, rennen, stilstaan enz) kan ook een leerling bij het V.O. via Tekenen de wereld onderzoeken en leren kennen. In de loop van een schooljaar wordt

BRUGKLASPROGRAMMA TEKENEN 1973/1974

de leerling geconfronteerd met een zich uitbreidende ervaringswereld. Per schooljaar keert deze verkenning terug, echter op het bij het ontwikkelingspijl van de leerling aangepaste niveau.
2) De jaargetijden en daarbij passend actualiteit bieden een goede basis tot verdeling van de leerstof en motivatie van de leerling (afwisseling binnen organisch-systematische opbouw)
3) In de hele schoolloopbaan van een leerling zijn drie gedeelten te onderscheiden:

A) Onderbouw - leren waarnemen, kennismaken met materialen en technieken, accent op klassikale opdrachten. Van belang is ook de sociale factor: groepswork waarbij iedere leerling een eigen bijdrage levert om tot een groter geheel te komen. Bewustmaking van clichébeelden. Stof aandragen voor vernieuwing, verrijking of verandering. In aanraking brengen met kunstbeschuwing via tekenopdrachten, betreffende de periodes Prehistorie t/m Middeleeuwen, Renaiss. t/m Classicisme
B) Middengroep: Verdieping van de beeldelementen (lijn, kleur, vlak, toon, structuur, materiaal, standpunt, visie enz.) Accentverschuiving naar het meer zelf doen van bepaalde keuzes door de leerling, aansluitend bij diens eigen geartheid en belangstelling, binnen het klassikale verband. In aanraking brengen met kunstbeschuwing via teken- en schilderopdrachten betreffende de periodes: Empire t/m Art Nouveau - Abstracte Kunst tot heden.
C) Bovenbouw: (Op onze school wordt Teken in deze schoolperiode niet gegeven) Uitbouwen van eigen mogelijkheden van de leerling, specialisatie van eigen voorkeuren (materialen, technieken, onderwerpen enz.) Experimenteren met nieuwe materialen en technieken. Verfrissen en op peil houden van oude kennis. Verdieping Kunstgeschiedenis-Kunstbeschuwing. Omdat C) niet toepasbaar bij ons is, bestaat de neiging met een enigzins ingedrukt leerplan te werken omdat de docent anders te eenzijdig in z'n aanpak dreigt te worden. Teken - Eindexamenvak!? Dat Teken onderwijsbaar is en dus eindexamenvak kan zijn, behoeft m.i. geen betoog. Wat wel van belang is, is de bruikbaarheid van deze keuze i.v.m. het vervolgonderwijs. LBO, Mavo en Havo leerlingen kunnen bij voldoende vervolgoopleidingen terecht, anders ligt dat voor Atheneum en Gymnasiumleerlingen op dit moment.

BEGINSITUATIE

Teken in het Voortgezet Onderwijs.

Een nieuwe docent kan te maken krijgen met de erfenis van zijn voorganger, bestaande uit:

- 1) Aanwezige materialen, gereedschappen en leermiddelen.
- 2) Inrichting Vaklokaal, sfeer.
- 3) Plaats die het vak innam op de school t.a.v. collega's en schoolleiding.
- 4) De tot dan toe gevolgde methode en didaktische aanpak t.a.v. de leerlingen.
- 5) Positie binnen de groep "expressievakken" of ruimer "vormingsvakken"

Zittende docent krijgt elk jaar te maken met instroom van nieuwe leerlingen, vooral in de brugklas.

Brugklasleerlingen hebben op de basisschool vaak Teken ervaren als: BELONING na het afhebben van..., VRIJETIJDSTBESTEDING aan het eind van de week als ONTBREKEN VAN EEN ONDERWIJS-LEERSITUATIE, werken zonder gerichte opdracht, ontbreken van aanwijzingen en opbouwende kritiek. Teken moet blijkbaar "leuk" zijn, en is op menige basisschool geen "vak" zoals Taal, Rekenen, Aardrijkskunde, Geschiedenis enz. wel zijn, hoewel tekenen onderwijsbaar is! Menige onderwijzer/-es probeert er het beste van te maken, maar het ontbreken van duidelijke instructie voor het basisonderwijs maakt het voor hen niet gemakkelijk. Toch wordt er voor het basisonderwijs wel wat gedaan vgl. de onderwijs-t.v. serie "Als je tekent zie je meer!" van o.a. Van Ringelestein.

Een probleem is ook dat het V.O. blijkbaar meer waarde hecht aan taal en rekenen i.v.m. de toelating dan aan een harmonisch geschoolde basisschoolleerling, één van de redenen waarom Teken in het Basis~ onderwijs onvoldoende aandacht krijgt. Ook is Teken op de basisschool vaak gekoppeld aan de onderwijzer/-es die het geeft, diens visie of mogelijkheden t.a.v. het vak.

REALISATIE

Voordat een les in de praktijk kan draaien en een opdracht gemaakt kan worden, moeten docent en leerlingen een aantal zaken geregeld hebben.

- 1) Zijn de juiste materialen/ gereedschappen/ leermiddelen voorhanden? Hebben de leerlingen de opgegeven zaken meegenomen?
- 2) Is het lokaal op de juiste wijze ingericht?
- 3) Is er instructiemateriaal voorhanden?
- 4) Is het bord schoon, krijgt en wissel aanwezig?
- 5) Is er een klasedienstrooster, zodat zowel het uitdelen als het opruimen van één en ander in orde komt, evenals de klasedienst aan het eind van de les?
- 6) Zijn de tafels aan het begin van de les schoon?

REALISATIE - Praktijk van een tekenles.

- 1) Klaarzetten materialen enz. door docent voordat de les begint.
- 2) Binnenkomen van leerlingen in lokaal, individueel contact tussen leerling en docent.
- 3) Leerlingen zitten op hun plaats, in afwachting van het "begin van de les" - algemene mededelingen en klassikale instructie door docent, mogelijkheid om vragen te stellen.
- 4) Regeling uitdelen materialen, halen van blik water per rij enz. In eerste instantie door de klasedienst.
- 5) Praktisch werken
 - a) contact met 1.1. afzonderlijk over zijn of haar werkstuk, individuele hulp en bespreking.
 - b) ertussendoor momenten van bespreking en instructie in de klas.
- 6) Indien noodzakelijk klassikale evaluatie, bespreking van een aantal werkstukken aan het eind van de les.
- 7) Opgeven van huiswerk (bijv. maken van een schets, meenemen van bepaalde materialen voor de volgende les of afmaken thuis van een werkstuk als leerling achter is.)
- 8) Innemen van uitgereikte materialen door de klasedienst, iedere leerling zorgt voor zijn eigen tafel. Opbergen/innemen van werkstukken regelen.
- 9) Organisatie van en toezicht op klasedienst na elk blokkuur.
 - a) opruimen van "vergeten" spullen op tafel vlak voor einde lesuur, klas nog aanwezig.
 - b) vlak na einde lesuur, klas vertrokken; banken afruimen, banken schoonmaken met spons, banken rechtzetten, vegen, krukken op of onder de tafels, bord schoon, wasbakken schoon enz.

BRUGKLASPROGRAMMA TEKENEN 1973/1974

EVALUATIE

De meest directe vorm is het gesprek tussen leerling en docent dat gedurende het proces van het tekenen en aan het einde plaats vindt.

Een volgende vorm is het nagesprek, klasgesprek of het invullen van een vragenlijst n.a. v. de opdracht, door de leerling.

Dat het gemaakte werk daarbij zichtbaar is, opgehangen wordt, spreekt vanzelf.

Een zeer bekende vorm is het beoordelen van tekeningen. Deze beoordeling geschiedt op grond van, bij de gestelde opdracht passen-de, criteria zoals:

- 1) Intensiteit
- 2) Beeldend Vermogen (waarneming/fantasie)
- 3) Materiaalgebruik
- 4) Toepassing van bepaalde beeldelementen
- 5) Verzorging, presentatie.

Per opgave is deze opsomming te verfijnen.

Uit deze drie soorten informatie dient de docent te putten om de opdrachten steeds weer bij te schaven, te veranderen of te vervangen.

Deze evaluatie zou niet compleet zijn, als niet op grond van alle voorgaande gegevens, enkele conclusies te trekken zijn:

Omdat Tekenen onderwijsbaar en het resultaat (inclusief het proces) meetbaar is, is het zeer waardevol i.v.m. de determinatie in de brugperiode en verdient als zodanig een volwaardige plaats te midden van de andere vakken.

Bij Tekenen is de leerling voortdurend bezig de "wereld" om zich heen en "zichzelf" te ondervragen.

Tekenen heeft raakvlakken met alle overige "vakken" en is als Algemeen Vormend Vak van groot belang gedurende de hele schoolloopbaan van een leerling en zelfs lang daarna.

Verdeling van het cursusjaar in 5 perioden, cursus 1976/77.

Periode 1 - 23 aug. t/m 15 okt. - 9 weken - 4 opdrachten (oogstmaand, herfstmaand, wijnmaand)

Periode 2 - 25 okt. t/m 22 dec. - 8 weken - 3 opdrachten (slachtmaand, wintermaand)

Periode 3 - 6 jan. t/m 18 febr. - 6 weken - 2 opdrachten (louwmaand, sprokkelmaand)

Periode 4 - 23 febr. t/m 31 Maart - 5 weken - 2 opdrachten (lentemaand, grasmaand)

Periode 5 - 18 april t/m 10 juni - 7 weken - 3 opdrachten (bloeimaand, zomermaand - hooimaand)

Totaal 35 effectieve weken - 14 á 15 opdrachten in de brugklas, - 5 beoordelingen per rapport.

LEERSTOFNIVEAUS

Uitgaande van opdracht 10 in de brugklas (maartopdracht) Thema: Lente

Iedere brugklasleerling krijgt te maken met een indeling van de opdracht en de werkzaamheden in drie delen.

- a) op de voorgrond grote mens-of dierfiguur passend binnen de opgave- voorjaar op de boerderij.
- b) de tussenpartij bestaat uit de boerderij en aanverwante zaken.
- c) Op de achtergrond bevindt zich een landschap.

Proces: beeldmateriaal verzamelen, schetsen met potlood, uitwerken in kleur.

Aandacht voor: overlapping, grootteverschil, scherptediepte, hoogte in het vlak, figuur-achtergrond, formaat: 25 x 32,5 cm tijd: 6 lesuren, materiaal: kleurpotlood.

Tweede leerjaar - "de polder" - eindresultaat panoramisch groepswerk-stuk. Iedere leerling kiest een aantal verwante beeldmotieven. Bijv. molen, sloot, reiger, riet, visser, wolkenlucht enz. Tijdens het proces dient men rekening te houden met aansluitende werkstukken, (qua vorm, voorstelling, kleur enz.) formaat: 32,5 x 12,5 cm., tijd: 4 lesuren, materiaal: kleurpotlood.

Derde leerjaar - "De stad dringt op" v.g.l. situatie rondom Amsterdam. Sociale bewustwording. Formaat: 32,5 x 50 cm tijd: 6 lesuren materiaal: verf/kwast/penseel.

Vierde leerjaar - Eigen visie op thema's als: ontwaken, nieuw leven, doorbreken, ontkiemen, groei, kracht, embryo, geboorte, de dag begint enz. formaat papier of karton en materiaal naar keuze, tijd: 4 á 6 lesuren,

OPDRACHTEN BRUGKLAS CURSUS 1976 - 1977

- 1) Vlakke vormen - lettervormen - schrijven - versieren, potlood/plakkaatverf.
- 2) Ruimtelijke vormen- zelf maken uit vel papier- ruimtelijke basiscompositie - licht en schaduw - toonwaarden, potlood.
- 3) Toepassing theorie voorgaande opdracht- thuis schetsen- keuze uit: keukenattrib. - middagtheeattrib. - badkamerattrib., kleurpotlood
- 4) Herfst - kleur - structuur - amorf, balpen/ plakkaatverf.
- 5) Meubilair - interieur - ornament - gothiek, pen en inkt/kleurpotlood.
- 6) Kerstwerkstuk/ groepsopdracht, plakkaatverf mengoefening
- 7) Individuele kerstopdracht (kerstgreet) - vierpas, viltstift/ verf/ kleurpotlood.
- 8) Silhouetopdracht - actualiteit jaargetijde zwarte plakkaatverf dekkend - verfijning motoriek,
- 9) Masker - afgeleide mensfiguren - carnaval, plakkaatverf
- 10) Voorjaar op de boerderij - dieren - mensen - landschap voorgrond- tussenpartij - achtergrond - diepteindicaties, kleurpotlood
- 11) Wonen/Bouwen - het huis -het dorp - eenvoudige perspectief, potlood, liniaal.
- 12) Aan het water - Noordzeekust - binnenwateren - recreatie, verf.
- 13) Gezien vanuit de lucht - stad/land/rivieren enz., pen en inkt.
- 14) Buitentekenen - plantenstudie -huizen - landschap balpen.

DIDAKTISCHE WERKVORMEN

De vorm van een tekenles verschilt naar gelang de inhoud.

Een les waarbij leerlingen klasgenoten natekenen, als aanleiding voor figuurstudie, waarbij een leerling midden in het lokaal plaatsneemt, verloopt anders dan een groeps-opdracht waarbij iedereen zijn aandeel levert aan een groter geheel waarvan soms de uiteindelijke beeldvorm al vaststaat. Een les buitentekenen verloopt weer anders dan een les waarbij de docent lettervormen op het bord voortekent, waarna de klas die overneemt en oefent. Het is o.a. bij Tekenen van groot belang dat de invalshoek (vorm) steeds wisselt. In de ene les bijv. komt de visuele "input" via een beeld-stencil tot stand, in een andere via het door leerlingen zelf meegebrachte beeldmateriaal. Ook de afwisseling van materiaal en opdracht kan de vorm van een les bepalen.

In alle gevallen gaat het echter om drie fasen:

- 1) Informatieverstrekking, -verkrijging.
- 2) Verwerkingswijze, bewustwording.
- 3) Concretisering, visualisering van de informatie.

Instructievormen:

Verbale Instructie -- opdracht mondeling uitleggen, op bord uitschrijven. verhaal vertellen, opdrachtstencil.

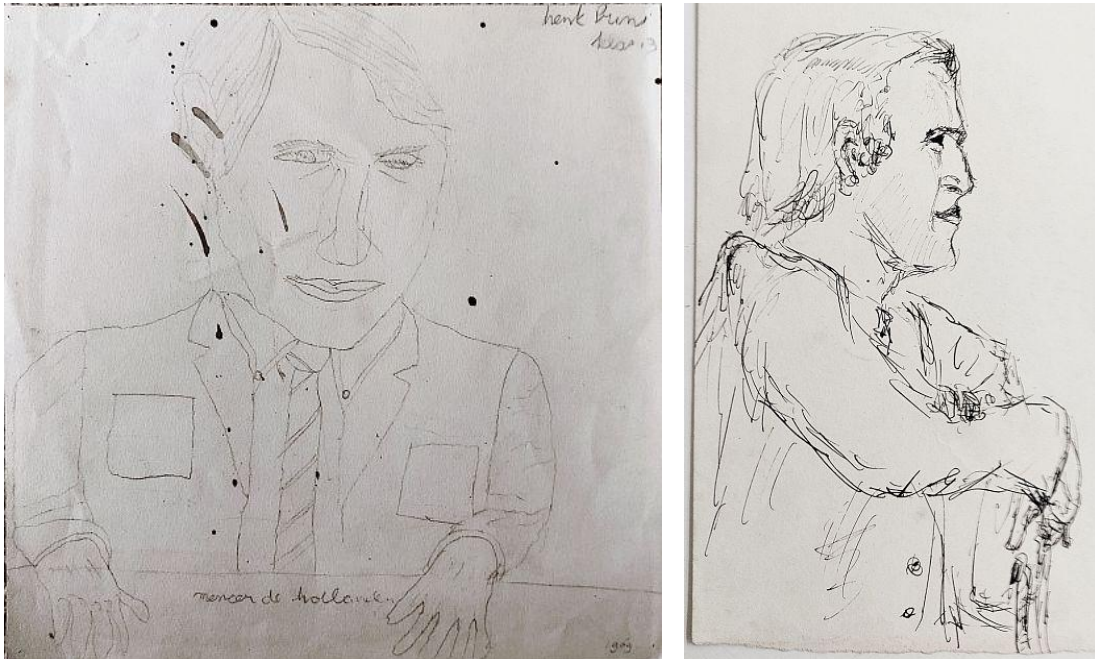
Indirecte Visuele Instructie -- plaatwerken, beeldmateriaal, beeldstencil. Werkstukken gemaakt in andere klassen of in voorgaande jaren, film, video, dia's, door docent zelf gemaakte voorbeelden, museumbezoek enz.

Directe Visuele Instructie -- bordtekening, stilleven in lokaal, model, uitzicht lokaal, schoolgebouw, buitentekenen, de leerling zelf, bij de leerling thuis enz.

Meestal zal een mengvorm van deze instructiewijzen gebruikt worden.

De P.A. heeft hier een duidelijke functie. Te vaak staat op de P.A. nog de eigen artistieke ontplooiing op de voorgrond i.p.v. de onderwijskundige mogelijkheden van de student t.a.v. het vak Tekenen. Brugklasleerlingen verwachten in het vak nu eindelijk "les" te krijgen, de verwachtingen zijn hoog gespannen, de benodigde attitude ontbreekt echter grotendeels. De zeer noodzakelijke concentratie wordt moeizaam opgebracht. Geen wonder als je in een heterogene brugklas zit met 31 man. Individuele begeleiding, die broodnodig is, is slechts met mondjesmaat te geven.

De auteur

Portretten van beginnende tekenleraar Jaap den Hollander door leerlingen V.O. Links Henk Prins, klas 1B, Chr. SG Nobelweg Amsterdam Oost in 1969, rechts door Bert van Andel, II. van de Chr. SG Buitenveldert Amsterdam ca 1970.

Links: Jaap den Hollander, docent tekenen aan de Chr. S.G. Buitenveldert te Amsterdam 1969-1977. Foto gemaakt door Guido Prins in 1975. Midden, zelfportret 1983. Rechts Zelfportret, potloodtekening, 2023

Zonder toestemming van de auteur mag deze publicatie niet worden verspreid.

Copyright 2024: Jaap den Hollander (jcdhollander@ziggo.nl)

Zie voor actuele informatie over de auteur: <http://www.jcdenhollander.nl/index.html>

Benader bij vragen of opmerkingen de auteur.